

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta Právnická

**MRAVNOSTNÍ DELIKTY Z POHLEDU
TRESTNĚPRÁVNÍHO,
TRESTNĚ POLITICKÉHO A KRIMINOLOGICKÉHO**

Diplomová práce

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Mravnostní delikty z pohledu trestněprávního, trestně politického a kriminologického“ zpracovala samostatně a odcitovala všechny použité zdroje.

V Plzni dne 31. března 2017

.....
Michaela Slabochová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala všem, zejména vedoucí práce JUDr. Simoně Stočesové, Ph.D., LL. M., za odborné vedení a cenné rady, které vedly ke zpracování této práce. Zvláštní poděkování patří Mgr. Vojtěchu Dlouhému za neuvěřitelnou trpělivost.

Obsah

Seznam použitých zkratk právnických předpisů a mezinárodních smluv	1
Úvod	2
1. Právní úprava mravnostní kriminality	4
2. Skutkové podstaty mravnostních deliktů podle trestního zákoníku.	6
2.1. Znásilnění	7
2.2. Sexuální nátlak	10
2.3. Pohlavní zneužití	12
2.4. Soulož mezi příbuznými	14
2.5. Kuplířství	16
2.6. Prostituce ohrožující mravní vývoj dětí	18
2.7. Šíření pornografie	19
2.8. Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií	22
2.9. Zneužití dítěte k výrobě pornografie	24
3. Srovnání s vybranou zahraniční úpravou	25
3. 1. Prostituce	27
3. 1. 1. Právní úprava v SRN – zákon o prostituci	30
3. 1. 2. Švédská úprava	30
3. 1. 3. Spojené království	31
3. 1. 4. Právní úprava v ČR	33
4. Kriminologické a trestně politické aspekty	37
4. 1. Kontrola a prevence kriminality mravnostních deliktů	38
4. 1. 1. Kontrola sexuální kriminality	39
4. 1. 2. Prevence kriminality	40
4. 1. 3. Specifické preventivní programy, strategie prevence kriminality v ČR pro léta 2016-2020	43

4. 2. Pohled české veřejnosti na trestní politiku a úpravu mravnostních deliktů	47
5. Pachatelé a oběti trestných činů.....	50
5. 1. Pachatelé znásilnění a sexuálního zneužívání	51
5. 2. Oběť trestného činu	54
5. 2. 1. Pomoc obětem trestných činů.....	55
Závěr.....	58
Resume	60
Přílohy	62
Seznam zdrojů	64

Seznam použitých zkratk právních předpisů a mezinárodních smluv

Listina	ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základní práv a svobod
Trestní zákoník	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ZTOPO	zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů
Úmluva o právech dítěte	Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., s přihlédnutím ke sdělení MZV č. 41/2010 Sb. m s., kterým se vyhlásila oprava v textu Úmluvy o právech dítěte, vyhlášené pod č. 104/1991 Sb.
Úmluva o potlačování prostituce	Úmluva o potlačování obchodu s lidmi a využívání prostituce druhých osob a její závěrečný protokol ze dne 21. března 1950
EÚLP	Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících
Směrnice o boji proti zneužívání	Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/93/EU, o boji proti pohlavnímu zneužíváním a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii
Zákon o zdravotních službách	zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů.
Živnostenský zákon	zákon č. 455/1991 Sb. Zákon o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů
Zákon o obětech	zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, ve znění pozdějších předpisů

Úvod

„Dává-li sexus člověku křídla k napsání těch nejúžasnejších veršů, melodií a dalších uměleckých děl, dokáže ho stejnou silou strhnout i do nejhnusnějšího bahna.“

(Viktorín Šulc)

Ačkoliv mravnostní delikty tvoří v České republice malou část páchaných trestných činů hovoříme o nich jako o nejzávažnějších, v některých případech jako o bestiálních a to v důsledku provedení. Jedná se o činy nejen proti životu, zdraví a lidské důstojnosti, ale i trestné činy organizovaných skupin, zejména v oblasti pornografie.

Při výběru tématu diplomové práce, mne velmi zaujala možnost psát o mravnostních deliktech, jelikož v poslední letech je toto téma stále populárnější nejen mezi mladými lidmi ale i mediálně. Jakmile je součástí případu i sexualita, stává se medializovanějším a dá se říci, že i zajímavějším. Ve svém okolí vnímám celkem zásadní nárůst zlehčování závažnosti těchto trestných činů. Tento problém přisuzuji tomu, že společnost se celkově otevírá sexu jako takovému, sexualita přestává být tabuizována jako v minulých letech a v zásadě i tomu, že četnost těchto činů poklesla.

V následujících kapitolách této práce se zaměřuji na právní úpravu mravnostních deliktů, včetně evropské úpravy. Postupně se zabývám všemi mravnostními delikty podle toho, jak jsou řazeny v trestním zákoníku, analýze, jejich znění a detailnímu vysvětlení pojmových znaků. Dále se též zabývám srovnáním s předchozí právní úpravou. Největší pozornost věnuji nejčastějším deliktům a u některých z nich se zabývám i historickým vývojem v právní úpravě.

Samostatnou část práce tvoří komparace s vybranou zahraniční úpravou, se zaměřením na nejčastější mravnostní delikty. V této kapitole se zabývám převážně právní úpravou prostituce v zahraničí spolu s kritickým zhodnocením nedostačující úpravy v českém právním řádu. V závěru kapitoly se zaměřuji se i na případnou legalizaci prostituce de lege ferenda.

Třetí, a však neméně důležitou část práce, tvoří téma kriminologické. Týká se výzkumů a studií provedených Institutem pro kriminologii a sociální prevenci (dále jen IKSP), spolu s názory českých občanů na trestní politiku státu. Součástí této kapitoly je i samotná prevence a vybrané preventivní programy Ministerstva vnitra týkající se mravnostních deliktů.

Ve čtvrté části popisují typologii obětí a pachatelů trestné činnosti mravnostních deliktů, tak jak ji určují psychologové a psychiatři a sexuologové v posledních 20 letech s ohledem na výsledky výzkumů v posledních letech.

Cílem této práce je podat základní exkurz do právní problematiky široké laické veřejnosti, seznámit je se s možnostmi ochrany obětí trestné činnosti v sexuální oblasti, zhodnotit stav právní úpravy a upozornit na nedostatky ve srovnání s ostatními evropskými zeměmi.

1. Právní úprava mravnostní kriminality

Mravnostní kriminalita zasahuje do nejintimnějších částí lidského života a mravnostní delikty narušují ta nejzákladnější lidská práva, chráněná ve všech demokratických zemích. Při vymezení mravnostní kriminality musíme začít tam, kde v českém právním řádu začíná i vymezení osobních svobod, na vrcholu „pyramidy“ právních norem, a tím je nepochybně Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů, spolu s Ústavním zákonem č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů (dále Listina), v hlavě druhé zaručuje osobní práva, která je vzhledem k mravnostním deliktům třeba chránit – nedotknutelnost osoby, osobní svobodu, lidskou důstojnost a svobodu pohybu a pobytu.¹ Důležitým pramenem je dále *zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník*, ve znění pozdějších předpisů (dále jen Trestní zákoník), *zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)*, ve znění pozdějších předpisů, *zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)*. V závislosti na konkrétním mravnostním deliktu, mohou být pak pramenem další zákony č. 45/2013 Sb., *o obětech trestných činů*, z. č. 418/2011 Sb., *o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále jen ZTOPO)*, z. č. 115/2006 Sb., *o registrovaném partnerství*.

Osobní svoboda, nedotknutelnost osoby a lidská důstojnost, není chráněna pouze Listinou, ale i celou řadou mezinárodních smluv ratifikovaných Parlamentem České republiky:

- Všeobecná deklarace lidských práv (čl. 4,5),
- Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (čl. 8, 9, 12, 23, 24)
- EÚLP - Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (čl. 4)
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/92/EU ze dne 13. prosince 2011 o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii,
- Rámcové rozhodnutí rady o boji proti pohlavnímu vykořisťování a dětské pornografii 2004/68/SVV (r. 2003)

¹ Srov. čl. 7, 8, 10 a 14 LPS

- Směrnice EP a Rady EU 2011/36/EU z 5. dubna 2011 o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a ochraně dětí,
- Rozhodnutí Rady z roku 2002 o potírání obchodování s lidmi (2002/629/SVV)
- Úmluva o počítačové kriminalitě z Budapešti (r. 2001)
- Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte proti prodeji dětí, dětské prostituci a dětské pornografii (r. 2000)
- Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodování s osobami, zejména ženami a dětmi - doplňuje úmluvu OSN proti organizovanému zločinu (r. 2000)
- Deklarace OSN o odstraňování násilí páchaného na ženách (r. 1993)
- Úmluva o právech dítěte č. 104/1991 Sb. (čl. 11, 19, 32, 34, 35, 37, 39)
- Směrnice OSN pro prevenci kriminality mládeže (r. 1990)
- Doporučení Rady Evropy o násilí v rodině (r. 1985)
- Doporučení Rady Evropy o postavení oběti v trestním právu a řízení (r. 1985)
- Mezinárodní úmluva o otroctví (r. 1930)

Z této řady vyčnívá akt ze 13. sexuologického kongresu ve Valencii v roce 1997 s názvem Deklarace sexuálních práv (dále jen jako „Deklarace“). Tato Deklarace vyzvala společnost, aby vytvořila podmínky, které by dostatečně uspokojovaly potřeby každého člověka při respektování sexuálních práv. V Deklaraci se objevuje výčet těchto práv, které zahrnují mimo jiné právo i na autonomii, integritu a bezpečnost těla, zahrnující kontrolu a potěšení z vlastního těla bez mučení, zohavení a jakéhokoliv násilí, právo na sexuální rovnost, osvobození od všech druhů diskriminace a respektující sexuální rozmanitost, právo na dostatečnou sexuální výchovu od narození, právo na soukromí a schopnost činit samostatná rozhodnutí o sexuálním životě v kontextu etiky jednotlivce a společnosti s tím, že racionální a uspokojivé zkušenosti ze sexuality jsou požadavkem pro lidský rozvoj.² Záhy po této Deklaraci byla v roce 1999 na čtrnáctém gynekologickém kongresu v Hong Kongu, přijata nová deklarace, která částečně vychází z Deklarace a rozšířila výčet sexuálních práv z deseti původních, na jedenáct. V závěru listiny z Hong Kongu najdeme následující: *„Sexualita je nedílnou součástí osobnosti každého z nás. Plný rozvoj sexuality je základem osobního, mezilidského a společenského štěstí. Jelikož zdraví je nezbytným lidským právem, musí být i sexuální práva základními lidskými právy. Za účelem zabezpečení*

² CHMELÍK, Jan. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. 1. Praha: Portál, 2003, s. 11-12. ISBN 80-7178-739-6.

rozvoje zdravé sexuality jedince i společnosti je zapotřebí, aby všechny společenské struktury následující sexuální práva definovaly, podporovaly, respektovaly a hájily všemi prostředky. Sexuální zdraví je výsledkem společenského uznání, respektu a uplatňování těchto sexuálních práv.^{3 4} Z textu deklarace jasně vyplývá, že sexuální práva jsou základními lidskými právy a přijetím se státy zavazují sexuální práva neomezovat, chránit a trestat jakékoliv jednání, které by mohlo tato práva ohrozit.

Výše uvedené dokumenty jednoznačně nejsou kompletním výčtem všech, které by se problematikou mravnostní kriminality zabývaly. Šíře této problematiky je patrná i v rozsahu zvláštní části trestního zákoníku, který je reakcí na ratifikované mezinárodní smlouvy.

2. Skutkové podstaty mravnostních deliktů podle trestního zákoníku.

Mravnostní delikty jsou upraveny v hlavě III. Trestního zákoníku jako trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Tyto trestné činy se týkají pouze trestných činů z hlediska pohlavního života a sexuálních vztahů.

Objektem mravnostních deliktů není pouze lidská důstojnost, ale tyto delikty zasahují, narušují a ohrožují i další právem chráněné zájmy. Proto mezi mravnostní delikty můžeme zahrnout i některé skutkové podstaty z hlavy II. a IV. trestního zákoníku. Z hlavy II. se částečně dotkneme skutkových podstat obchodování s lidmi, zbavení a omezování osobní svobody, zavlečení a útisku. I když se z podstaty nejedná o mravnostní delikty, kromě obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku (§168 odst. 1 písm. a), které bylo novelou Trestního zákoníku zařazeno do hlavy druhé. Hlava IV. se týká trestných činů proti rodině a dětem. Z hlediska této práce nás bude nejvíce zajímat ustanovení o svádění k pohlavnímu styku (§ 202), a ohrožování mravní výchovy mládeže (§ 201). Pozornost si jistě zaslouží i týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199), které upravuje domácí násilí. Tento trestný čin může mít bezpochyby i povahu sexuálního násilí.

³ UZEL, Radim. *Pornografie: aneb provokující nahota*. 1. Praha: Ikar, 2004. s. 7. ISBN 80-249-0351-2.

⁴ World association for sexual health. *WORLD ASSOCIATION FOR SEXUAL HEALTH* [online]. 2013 [cit. 2016-10-30]. Dostupné z: www.worldsexology.org

Obecně pro následující skutkové podstaty mravnostních deliktů platí, že předmětem útoku mohou být osoby ženského i mužského pohlaví. Jedná se o skutečnost, která ještě v nedávné době nebyla pravdou. Pokud jde o subjektivní stránku deliktu je nutné úmyslné zavinění. Pachatelem všech trestných činů zařazených do této hlavy může být fyzická osoba, ale u trestných činů sexuálního nátlaku (§ 186), pohlavního zneužití (§ 187), kuplířství (§ 189), výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií (§ 192) a zneužití dítěte k výrobě pornografie (§ 193) může být pachatelem i právnická osoba (§ 7 ZTOPO).⁵

2.1. Znásilnění

Znásilnění je pravděpodobně nejtypičtější deliktem v této kategorii, a to společně s pohlavním zneužitím. Oba tyto trestné činy patří mezi nejčastější delikty a vyznačují se vysokou společenskou nebezpečností, právě kvůli tomu jaký objekt narušují a jak závažné traumatizující následky jimi může pachatel způsobit.

Během let docházelo v právní úpravě znásilnění ke značným změnám. Rozebrat kompletní vývoj právní úpravy znásilnění by vydalo na samostatnou práci, proto zmíním jen zkráceně nejzásadnější změny napříč historií.

Znásilnění existuje prakticky od 13. století, znají ho nebo alespoň zmiňují všechny právní knihy (knihy Rožmberská, Koldínův zákoník). Zároveň je považováno za nejzávažnější delikt (v cizině mnohdy hrdelní), bylo nutné, aby žena prokázala, že si násilí bránila. Jinak by byla považována za cizoložnici. V Koldínově zákoníku stačila pouze ženina přísaha.⁶

Podrobnější úprava byla přijata až v r. 1852 trestním zákoně o zločinech, přečinech a přestupcích. V tomto právním předpis bylo znásilnění tehdy uvedené jako „násilné smilstvo“. Stále byla předmětem pouze žena, která musela dokazovat určitý způsob obrany. Znásilnění se nevztahovalo ani na manžele, vycházelo z přesvědčení, že pohlavní styk s manželem byl manželčinou povinností. Hlavním cílem manželství totiž bylo plodit

⁵ Trestní zákoník - komentář. ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník*. 2. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1833-1902.

⁶ Malý, K. *Trestní právo v Čechách v 15. - 16. století*. Praha: Univerzita Karlova, 1979, s. 244

děti. V roce 1950 (zákon č. 86/1950 Sb.) trestní zákoník poprvé nazývá tento delikt znásilněním. Předmětem tohoto deliktu byla stále žena, stejně tak k naplnění skutkové podstaty zůstala zachována podmínka pohrůžky násilí a využití bezbrannosti zůstala. Rovněž bylo potřeba, aby skutečně došlo k pohlavnímu styku, souloži respektive spojení pohlavních orgánů muže a ženy.

Vlivem zákona č. 140/1961 Sb. a novely 557/1991 se změnilo pouze ukládané tresty a trestní sazby za znásilnění. Nově bylo možné uložit jak trest i podmíněné odnětí svobod.

Až v roce 2001 jsme se dočkali dvou velkých změn. Nejpodstatnější změnou je skutečnost, že se mění se objekt znásilnění, ze samotné ženy na kohokoliv a rozšiřuje se okruh činností považovaných za znásilnění. V roce 2006 byl trestní zákoník znovu znovelizován a z hlediska ukládání trestů bylo soudů, umožněno trestat pachatele, který při znásilnění způsobil smrt oběti, trestem výjimečným.⁷

V současnosti zní skutková podstata znásilnění následovně:

- 1) ***Kdo jiného násilím nebo pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku, nebo kdo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.***
- (2) *Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci*
 - a) ***souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží,***
 - b) *na dítěti, nebo*
 - c) *se zbrání.*
- (3) *Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,*
 - a) *spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na dítěti mladším patnácti let,*
 - b) *spáchá-li takový čin na osobě ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody, ochranného léčení, zabezpečovací detence, ochranné nebo ústavní výchovy anebo v jiném místě, kde je omezována osobní svoboda, nebo*
 - c) *způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví.*

⁷ Srov. § 241 TZ č. 140/1961 Sb. (ve znění účinném po 1.1.1962) a č. 140/1961 Sb. (ve znění účinném po 1.9.2006),

(4) *Odnětím svobody na deset až osmnáct let bude pachatel potrestán, způsobil-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.*

(5) *Příprava je trestná.*⁸

Oproti minulosti, se tedy skutková podstata posouvá především v objektu trestného činu. Z toho vyplývá, že trestného činu znásilnění se může dopustit muž, stejně jako žena a rovněž člověk tzv. androgyn.⁹ Je třeba zdůraznit, že znásilnění nemusí být prováděno na osobě různého pohlaví, neboť je možné, aby byly znásilněny osoby žijící ve svazku manželském, tak v registrovaném partnerství.¹⁰ Nezáleží na tom, zda je například žena prostitutka nebo má případně takovou pověst, ani na tom, zda mezi osobami došlo k pohlavnímu styku již dříve.

Právě pojem pohlavního styku si nyní vykládáme jako opravdu široký rozsah činností. „*Pohlavním stykem je jakýkoliv způsob ukájení pohlavního pudu na těle jiné osoby, ať stejného či odlišného pohlaví. ... jednání vyvolaná pohlavním pudem, jejichž podstatou je fyzický kontakt s druhou osobou*“.¹¹ Mezi tyto činnosti považujeme zejména, orální a anální pohlavní styk, zasouvání prstů nebo předmětů do pohlavního ústrojí, ale také vsouvání penisu mezi ženské prsy. Jako pohlavní styk můžeme označit osahávání genitálií, prsů nebo bradavek a erotické masáže.¹² Tento fyzický kontakt s obětí je zásadní pro naplnění skutkové podstaty. Pokud by k němu nedošlo, nejednalo by se o „styk“.

Určité změny nastaly ve výkladu násilí a zneužití bezbrannosti. Za násilí se považuje podle praxe použití fyzické síly pachatelem tak, aby překonal nebo zamezil odporu znásilňované osoby, a dosáhl styku proti její vůli.

Pohrůžka násilí nemusí být u znásilnění bezprostřední, neboť může jít i o pohrůžku vykonanou ve vzdálenější budoucnosti. Vždy ale musí dojít k osobnímu kontaktu vyhrožujícího pachatele se znásilňovanou osobou. Výhrůžka se nemusí se nutně týkat přímo

⁸ Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník*, ve znění pozdějších předpisů. § 185

⁹ Osoba, která vykazuje znaky obou pohlaví

¹⁰ Jud. R 97/1955 je naplněna skutková podstata trestného činu znásilnění i v případě, když pachatel či pachatelka donutí svého manžela či manželku, partnera nebo partnerku k pohlavnímu styku násilím či pohrůžkou násilí nebo k tomu využije jeho bezbrannosti.

¹¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář 2012*. Praha: H. CH. BECK, 2012, str. 1836

¹² Tamtéž.

napadeného. Může směřovat i proti jeho majetku nebo majetku jeho blízkých. Obsahem výhrůžky nicméně musí být faktické násilné chování, pokud by ento znak chování postrádalo, jednalo by se o pohrůžku jinou těžkou újmou. Ta může mimo jiné spočívat v hrozbě újmy na cti nebo směřovat k rozvrácení rodinného života.

Donucením se ve skutkové podstatě znásilnění rozumí překonání odporu nebo podlehnutí při kladení odporu, a to vždy s ohledem na možnost oběti odpor projevit. Oběť, která důrazně projeví svůj vážně míněný nesouhlas, se zpravidla vzdá odporu ať ze strachu, pocitu beznaděje, či vyčerpání, a pachatel tak má možnost svou pohrůžku uskutečnit.

Bezbrannost je třeba vyložit v kontextu různého postavení oběti. Bezbranností se rozumí celková odevzdanost pachateli. Oběť tedy neprojevuje žádné známky vlastní vůle nebo schopnosti na pachatele nějak reagovat, sama nevnímá a ani není schopna cokoliv usuzovat. V takovém případě se bude jednat o osoby v bezvědomí, pod vlivem drog, silně podnapilé, v umělém nebo hlubokém spánku. Pro oběť není vůbec možné vyhodnotit, že dochází ke styku.¹³ Velmi známými případy jak oběť přivodit stav bezbrannosti jsou drogy a sedativa, tzv. „znásilňovací drogy“, rozpouštěné v alkoholických nápojích (např. Flunitrazepam (rohypnol), GHB, heroin). Ke zneužití bezbrannosti dojde v případě, kdy počínání pachatele přímo směřuje k uvedení oběti do stavu bezbrannosti nebo se oběť do stavu bezbrannosti dostala sama, je v něm dlouhodobě a vzhledem ke svému zdravotnímu stavu, ačkoliv vnímá a plně si uvědomuje dění kolem sebe, není schopná účinně se bránit typicky pro nedostatek fyzických sil nebo má nějakou fyzickou vadu, která ovlivňuje její hybnost.¹⁴

Při páchání trestného činu znásilnění existují v dalších odstavcích ustanovení pro situace, které vedou k použití vyšší trestní sazby. V minulosti (novelou zákona č. 140/1961 Sb. v roce 2006) bylo možné pachatele znásilnění, který způsobil smrt potrestat až výjimečným trestem odnětí svobody. Trestní sazba se v tomto ohledu lehce zmírnila na současných 10 až 18 let odnětí svobody.

2.2. Sexuální nátlak

¹³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář 2012*. Praha: H. CH. BECK, 2012, str. 1839

¹⁴ DRAŠTÍK, A.; HASCH, K.; KUČERA, P.; RIZMAN, S. *Přehled judikatury. Trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti II*. Praha : ASPI, a.s., 2009. s. 260-261.

Tato skutková podstata se objevila poprvé až v současném trestním zákoníku. Níže uvedené skutkové podstaty §186 popisují tři různé prostředky, které vedou k podobnému cíli:

(1) Kdo jiného násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování, nebo kdo k takovému chování přiměje jiného zneužívaje jeho bezbrannosti, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta nebo zákazem činnosti.

(2) Stejně bude potrestán pachatel, který přiměje jiného k pohlavnímu styku, k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování zneužívaje jeho závislosti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu.¹⁵

V prvním odstavci, je skutková podstata velmi podobná znásilnění. Rozdíl je třeba spatřovat v tom, že pouze nevede ke styku, protože při páchání tohoto trestného činu není cílem nutit oběť k pohlavnímu styku, ale k jinému chování, které má být prostředkem k pachatelově sexuálnímu uspokojení. Komentář k trestnímu zákoníku celkem jasně definuje, co se rozumí pojmem sebeukájení a obnažování, a právě proto se domnívám, že tyto pojmy nepotřebují podrobnější vysvětlení. Pro úplnost jen dodám, že u sebeukájení může ke splnění cíle dojít různými předměty (vibrátory, umělé vagíny), ne jen pomocí vlastního těla. U obnažování není nutné, aby došlo k celkové nahotě, postačí, že jsou odhalovány jen konkrétní intimní partie (např. jen genitálie nebo prsa).

V druhém odstavci se objevuje možnost pachatele přinutit oběť k pohlavnímu styku, ovšem chybí násilí a zneužití bezbrannosti jako u znásilnění, místo toho pachatel zneužívá svého postavení, důvěryhodnosti a vlivu, je tu podmínka, aby oběť byla na pachateli závislá, byla pod jeho vlivem, chovala k němu city, či mu jinak důvěřovala.¹⁶ Za zneužití závislosti se pokládá stav, kdy je oběť nějakým způsobem odkázána na pachatele, díky čemuž má omezenou schopnost rozhodování. V důsledku toho pak pachatel může realizovat svůj zájem. Pokud jde o pachatele zneužívající postavení, důvěry a vlivu, který je jeho osobě vlastní, může se jednat o osobu, kterou oběť nějakým způsobem uznává, ať už jde o vysoce postaveného člena společnosti, lékaře, vedoucího,

¹⁵ Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník*, ve znění pozdějších předpisů. §186

¹⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář 2012*. Praha: H. CH. BECK, 2012, str. 1852-3

trenéra atd.¹⁷ Vrchní soud v Praze k rozdílu mezi závislostí podle §186 a zneužitím bezbrannosti §185, uvedl v rozsudku: „Závislost obětí, na rozdíl od její bezbrannosti, je stav, v němž se oběť sice nemůže úplně svobodně rozhodovat vzhledem k tomu, že je v určitém směru odkázána na pachatele, není však vůči němu bezbranná a má - pokud nejde o patologickou závislost - stále určitý prostor k svobodnému rozhodování. Stačí i faktický poměr závislosti. Stav závislosti může záležet např. v psychické závislosti poškozené osoby vytvořené v důsledku jejího ovlivnění pachatelem tvrzením, že je léčitel, který jediný je schopen vyléčit nevléčitelnou chorobu, kterou poškozená osoba trpí, a to i za pomoci pohlavního styku.“¹⁸

Pod pojem zneužití postavení a závislosti by se dalo podřadit i velmi často zmiňované téma sexuálního obtěžování na pracovištích. Častou otázkou zůstává, zda nedojde k záměrnému zneužívání tohoto ustanovení, ze strany těch, kteří nemají až takový smysl a pochopení pro občasné nemístné vtipy. Je třeba si uvědomit, že v případě následného posuzování by bylo velmi těžké zajistit určitou kontinuitu soudních rozhodnutí, a to právě s ohledem na skutečnost, že hranici nemístného vtipu a sexuálního obtěžování má každý, soudce a soudkyně nevyjímaje, nastavenou jinak.

2.3. Pohlavní zneužití

Pohlavní zneužívání je v České republice nejčastějším trestným činem v rámci mravnostních trestných činů. (viz. kapitola 4. 4.) Skutková podstata trestného činu pohlavního zneužívání spočívá ve vykonání jakéhokoliv zásahu do pohlavní sféry dítěte mladšího 15 let.

(1) *Kdo vykoná soulož s dítětem mladším patnácti let nebo kdo je jiným způsobem pohlavně zneužije, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až osm let.*

(2) *Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na dítěti mladším patnácti let svěřeném jeho doзору, zneužívaje jeho závislosti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu.*

¹⁷ GRIVNA, T., *Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku*. Bulletin advokacie [online]. 2009, č. 10. [cit. 02-02-2017]. Dostupné z: <<http://pravo.wz.cz/tre/data/trest-grivna.pdf>>.

¹⁸ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 11. 4. 2013, sp. zn. 2 To 12/2013)

(3) *Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví.*

(4) *Odnětím svobody na deset až osmnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.*

(5) *Příprava je trestná.*¹⁹

Účelem ustanovení je chránit pohlavní nedotknutelnost všech dětí do 15 let a to, bez ohledu na jejich psychickou nebo fyzickou dospělost a souhlas. Cílem tohoto ustanovení je ochrana před všemi zásahy do jejich mravního a tělesného vývoje. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že nemusí jít jen o soulož, ale i o jiný způsob zneužití. Oním jiným způsobem provedení je myšleno podobně jako u znásilnění, orální styk, osahávání prsů, genitálií apod. K naplnění této skutkové podstaty dojde i v případě, že pachatel není aktivní, ale je aktivní obětí např. prováděním orálního styku pachateli. Pachatelem tohoto trestného činu může být fyzická i právnická osoba. Z toho důvodu, že ZTOPO v § 7 nevyklučuje spáchání tohoto trestného činu právnickou osobou v taxativním výčtu trestných činů. U fyzické osoby není pohlaví důležité, pouze v případě soulože, je pachatelem vždy osoba opačného pohlaví, pokud dojde k pohlavnímu zneužití jiným způsobem než souloží, je možné, aby se ho dopustila i osoba pohlaví stejného. U pachatele není rozhodná jeho případná deviace, ani sexuální orientace.²⁰

V odstavci druhém skutkové podstaty jsou vymezeny zvláště přitěžující okolnosti. Spáchat trestný čin na dítěti *svěřeném v jeho dozoru* znamená, že pachatel má práva a povinnosti dohlížet a bdít nad svěřenou osobou (rodiče vůči dětem, vychovatel vůči chovancům a žákům). Svěření vychází z faktického stavu. Není vždy nutné, aby mezi oprávněnými osobami vzniklo ujednání o svěření dozoru. Za takové osoby lze považovat například druha/družku, manžela/manželku, matky/otce dítěte, které není jeho rodičem, ale žije s nimi ve společné domácnosti.²¹ Druhou přitěžující okolností je spáchání trestného činu *zneužitím závislosti dítěte svěřeného dozoru*, v tomto případě, dává dítě mladší 15 let pachateli souhlas k souloži nebo jinému pohlavnímu zneužití. Většinou z důvodu nějaké formy psychického nátlaku, která plyne z poměru mezi svěřeným dítětem a pachatelem. Tento vztah je naplněn v případě, že je dítě nějakým způsobem odkázáno na pachatele, díky této částečné nesvobodě může pachatel realizovat svůj úmysl.

¹⁹ Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník*, ve znění pozdějších předpisů. §187

²⁰ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář 2012*. Praha: H. CH. BECK, 2012, str. 1863

²¹ Nejvyšší soud Slovenské socialistické republiky, 2 To 22/84, [R 28/1985 tr.]

Pro lepší pochopení skutkové podstaty ještě vymeším rozdíl mezi trestným činem znásilnění a pohlavním zneužitím. Hlavním kritériem je věk. Jak jsem již uvedla výše, předmětem pohlavního zneužívání je dítě mladší 15. To neznamená, že všechny činy spáchané na dětech do 15 by byly kvalifikovány jako pohlavní zneužití. Pokud by dítě bylo s pohlavním stykem nuceno násilím nebo pod pohrůžkou bezprostředního násilí, došlo by k naplnění skutkové podstaty znásilnění v odstavci prvním a druhém.

Vzhledem k četnosti těchto deliktů stojí za zmínku již dlouho diskutovaná otázka posunutí hranice trestní odpovědnosti z 15 na 14 let. S touto změnou se v novele trestního zákoníku počítalo, nicméně zákonodárci změnu, a z toho důvodu ke snížení hranice trestní sazby nedošlo a tato hranice nadále zůstává na 15 let. V poslanecké sněmovně zazněl v roce 2016 návrh na snížení hranice na 13 let, a to za trestné činy, kde hrozí výjimečný trest dospělým. Tento návrh nicméně nebyl schválen. V současné době zákonodárci uvažují pouze o změnách v trestních sazbách, což znamená, že s posunutím věkové hranice pro legální sexuální styk se nepočítá. Důvodem pro toto opatření mohou být obavy, že by snížení věkové hranice pro legální sexuální styk vedlo k navýšení realizaci deviací u pedofilně zaměřených osob. Osobně se domnívám, že rozdíl ve vyspělosti mezi dětmi čtrnáctiletými a patnáctiletými není tak markantní, aby nedokázaly rozpoznat chování, které je přípustné a které je nepřípustné. "Z tohoto důvodu jsem zastánkyní názoru, snížení trestní odpovědnosti, tak legálního styku. Názory v České republice se na toto téma výrazně liší převážně v závislosti na věku dotazovaných v průzkumu veřejného mínění vedeným IKSP. (k tomu kap. 4.2.)

2.4. Soulož mezi příbuznými

Kdo vykoná soulož s příbuzným v pokolení přímém nebo se sourozencem, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.²²

Soulož mezi příbuznými, jinak nazýváno jako incest, je v naší společnosti vnímáno jako tabu, jde o pohlavní styky mezi pokrevními příbuznými, vyskytující se

²² Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník*, ve znění pozdějších předpisů. §188

velmi ojediněle.²³ Z historických zkušeností společnosti vyplývá, že existuje pravděpodobnost, že se po pohlavním styku pokrevně příbuzných osob rodí různě mentálně postižení, či jinak fyzicky postižení jedinci. Skutková podstata na tuto skutečnost reaguje objektem trestného činu, kterým je morální zásada, která „*nedovoluje pohlavní styk mezi nejbližšími příbuznými*“²⁴ a také „*zájem na zdravém potomstvu*“²⁵ Objektivní stránkou „*je vykonání soulože s příbuzným v pokolení přímém nebo se sourozencem*“²⁶. U sourozenců nehraje roli, zda mají společného jednoho rodiče nebo oba. Trestá se pouze pohlavní styk souloží, jakýkoliv jiný styk se netrestá. Subjektem jsou všichni trestně odpovědní zúčastnění na souloži. Na trestní odpovědnost nemá vliv, jestli vyjádřili souhlas se souloží nebo jaký k sobě vzájemně chovají vztah nebo či si projevují nějaké city a nemají pocit, že vykonali něco nepřístojného. Tento trestný čin se vztahuje pouze na pokrevně příbuzné. Lze tudíž dovozovat, že v případě styku ve vztahu, který vznikl osvojením nebo adoptí, nejsou osoby trestně odpovědné za tento trestný čin. To nicméně rozhodně neznamena, že nemohou souloží nebo jiným stykem naplnit skutkovou podstatu jiného trestného činu, například pohlavního zneužívání závislého dítěte svěřeného dozoru nebo znásilnění.

Trestní zákoník nevylučuje jednočinný souběh se znásilněním, pohlavním zneužíváním, ohrožováním mravní výchovy mládeže a sváděním k pohlavnímu styku případně sexuální nátlakem. Vzhledem k tomu, že se skutková podstata vztahuje jen na soulož vykonanou dobrovolně, (pod nátlakem, pohrůzkou, zneužitím bezbrannosti atp. by v jednočinném souběhu naplňovala další trestné činy), se někteří mohou domnívat, že tato skutková podstata je zbytečná a z trestního zákoníku by měla být odstraněna. Otázkou je, zda dobrovolný styk mezi příbuznými a sourozenci, kteří používají dostupné antikoncepční prostředky, čímž odbourají pochopitelný nezájem společnosti o možné nezdravé jedince, a tudíž neporuší chráněný objekt, je natolik společensky škodlivým jednáním, aby byl trestán. Lze argumentovat tím, že takové jednání je nemorální. Stejně tak lze toto tvrzení vyvrátit, když morálka jako taková lze chápat v rovině společenské, ale především individuální. Řešením této situace by mohlo být zrušení tohoto trestného

²³ WEISS, Petr a kol. *Sexuální zneužívání - pachatelé a oběti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2000. 212 s. Psyché. ISBN 80-7169-795-8. str. 143

²⁴ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. s. 551.

²⁵ KUČHTA, J. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 92.

²⁶ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné*. 7., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-616-7. str. 620

činu a jeho skutkovou podstatu vměstnat mezi ostatní sexuální trestné činy jako kvalifikovanou skutkovou podstatu, a to z důvodu, že s nimi často dochází k jednočinnému souběhu.

2.5. Kuplířství

Toto ustanovení je reakcí na Úmluvu o potlačení obchodu s lidmi a využívání prostituce třetími osobami, kterou přijalo OSN v roce 1949. „*Smluvní státy se tehdy zavázali mimo jiné ke stíhání jednání záležející v kuplířství, získávání nebo svádění druhé osoby k prostituci, i se souhlasem osoby, vlastnictví, správu, vědomé financování nebo účast na financování veřejného domu, pronájem, nájem budovy nebo místa, nebo jejich části s vědomím, že budou využity k prostituci třetích osob, pokus a přípravu ke spáchání těchto trestných činů, a spoluúčast při spáchání*“.²⁷ Československo k Úmluvě přistoupilo v roce 1958, čímž se zavázalo bojovat s kuplířstvím a prostitucí. Zajímavostí je, že tato úmluva nebyla nikdy publikována ve Sbírce zákonů.

Pojem prostituce české právo nevymezuje, legální definici však přináší Slovenský trestní zákon v §132 odst. 1 „*Prostitucí se pro účely tohoto zákona rozumí uspokojování sexuálních potřeb jiného souloží, jiným způsobem pohlavního styku nebo jiným obdobným stykem za odměnu.*“²⁸ V České republice úprava prostituce chybí, zákonodárci se to již několik let pokouší měnit novým zákonem, avšak k jeho přijetí je v nedohlednu. Prozatím je tedy u nás směna sexu za peníze legální, trestné jsou pouze aktivity s ní spjaté. K této problematice se více vyjadřuji v kapitole 3.

(1) Kdo jiného přiměje, zjedná, najme, zláká nebo svede k provozování prostituce, nebo kdo kořistí z prostituce provozované jiným, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až na čtyři léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

a) v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch, nebo

²⁷ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 5. aktualizované a doplněné vydání.* Praha: Leges, 2016. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-120-5. str. 613

²⁸ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 5. aktualizované a doplněné vydání.* Praha: Leges, 2016. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-120-5. str. 613

b) jako člen organizované skupiny.

(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán, způsobil-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví.

(4) Odnětím svobody na osm až patnáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán, způsobil-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.²⁹

Objektem kuplířství je mravnost, lidská důstojnost a svoboda rozhodování o svém vlastním sexuálním životě. Ze skutkové podstaty vyplývají dva druhy jednání s povahou trestné součinnosti V prvním případě, můžeme označit jako návodce (přiměje, zjedná, najme, zláká, svede). Ve druhém se pachatel stává podílníkem (těží z prostituce provozované jinou osobou).³⁰ Jde o trestný čin, který je velmi často páchan za účelem snadného, bezpracného a velkého výdělku. Tento trestný čin může spáchat fyzická i právnická osoba. Podstatou jednání je hmotný nebo finanční prospěch, který kuplíř obdrží z prostituce provozované jinou osobou. Nezáleží na tom, zda jde o někoho, kdo zařizuje ubytování nebo dopravu. Dle judikatury ani není potřeba, aby pachatel požadoval prospěch, ale stačí, pokud je mu poskytnuta finanční nebo materiální odměna. Mezi kuplířem a prostitutkou se předpokládá trvalejší vztah, přičemž není nutné, aby byl založen smluvně.³¹ Aby byla naplněna skutková podstata, vyžaduje se úmyslné zavinění.

Trestní zákoník vylučuje jednočinný souběh s trestným činem obchodování s lidmi, který je vůči kuplířství a svádění k pohlavnímu styku ve vztahu speciality.

Trestný čin kuplířství byl v minulém úpravě trestního zákoníku zařazen do části V. k trestným činům hrubě narušujícím občanské soužití spolu s šířením pornografie, zneužitím dítěte k výrobě pornografie a přechováváním pornografie. Předchozí i současná úprava se snaží postihovat toto jednání relativně přísnými tresty. Přesto si dovoluji tvrdit, že tato trestná činnost častá, ačkoliv statistiky ukazují opak. V nedávné minulosti bylo známo několik případů, kdy v těchto „klubech“ byli provedeny policejní zásahy, a několik osob bylo z kuplířství obviněno. Jde o trestnou činnost, která je podle mého názoru částečně tolerována, například veřejné domy jsou pojmenovávány tak aby na působili

²⁹ Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník*, ve znění pozdějších předpisů. §189

³⁰ CHMELÍK, Jan. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. 1. Praha: Portál, 2003, ISBN 80 7178-739-6. str.100

³¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 4. 11. 2010 TR 62/2010-T 1254

jako neškodné kluby nebo kabarety, vizuálně tak i vypadají, jenže dokazování je problematické.

2.6. Prostituce ohrožující mravní vývoj dětí

Jde o skutkovou podstatu vycházející z úpravy německého trestního zákoníku, která do trestního zákoníku byla přijata v roce 2009,³² složenou ze dvou samostatných ustanovení, první ustanovení postihuje provozování a nabízení prostituce. Druhá spočívá ve stíhání podpůrných aktivit, které prostituci zajišťují, obě se vztahují na trestný čin provedený v blízkosti určitých míst.

(1) Kdo provozuje prostituci v blízkosti školy, školského nebo jiného obdobného zařízení nebo místa, které je vyhrazeno nebo určeno pro pobyt nebo návštěvu dětí, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

(2) Kdo organizuje, střeží nebo jiným způsobem zajišťuje provozování prostituce v blízkosti školy, školského nebo jiného obdobného zařízení nebo místa, které je vyhrazeno nebo určeno pro pobyt nebo návštěvu dětí, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.

(3) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2

a) nejméně na dvou takových místech, nebo

b) opětovně.³³

Objektem je zde „ochrana dětí před stykem s nevhodnou formou uspokojování sexuálního potřeb v podobně prostituce.“³⁴ Objektivní stránky jsou v rozděleny do dvou ustanovení, jak je zmíněno výše. Zákon přesně nestanovuje, kdy dojde k naplnění pojmu blízkosti. V takovém případě bude pravděpodobně nutné zvažovat, jak často a přímo mohou děti přijít do kontaktu s osobami provozujícími prostituci a jakým způsobem bude docházet k ohrožení jejich mravnosti. Podle Jelínka by nemělo dojít k naplnění této skutkové podstaty v případě, že prostituce bude provozována v místech, kde se sice často vyskytují děti (vlaková nádraží, autobusové a jiné zastávky), ale nejsou přímo v blízkosti míst, která stanovuje zákon.³⁵ Definici pojmu škola, školské zařízení poskytuje zákon č. 561/2004

³² Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb.

³³ Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník*, ve znění pozdějších předpisů.

³⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 5. aktualizované a doplněné vydání*. Praha: Leges, 2016. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-120-5. str. 615

³⁵ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 5. aktualizované a doplněné vydání*. Praha: Leges, 2016. Student (Leges). S. 615

Sb., školský zákon, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon školu, školské zařízení definuje jako zařízení určená pro návštěvu dětí, jako jsou školská ubytovací zařízení (internáty, domovy mládeže), zařízení pro školní stravování. Jiným obdobným zařízením zákon rozumí léčebná nebo rehabilitační zařízení, podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.³⁶ Další místa, která nespadají do těchto zákonů, ale přesto jsou primárně určená pro děti, jsou zákonem nazvána jako „místa vyhrazená nebo určena pro pobyt nebo návštěvu dětí“. Těmi se rozumí dětská hřiště, koutky, atrakce, rekreační tábory. Rozdíl mezi pojmy návštěva a pobyt jednoznačně vyplývá z celkového času stráveného na tomto místě. Druhá skutková podstata spočívá v organizování, střežení nebo jiném způsobu zajišťování provozu prostituce. Zde se organizováním rozumí činnosti, které vedou k usnadnění a zabezpečování provozu prostituce, například poskytování prostor. Střežení je činností zabezpečující plynulý chod prostituce, spočívá v hlídání před policií, vybírání plateb od zákazníků. Pod jiným způsobem zajišťování si můžeme představit například shánění zákazníků, účelem tohoto ustanovení je pokrýt všechny možné činnosti pasáků.

Pachatelem tohoto trestného činu může být jakákoliv fyzická osoba, ZTOPO nepřipouští, aby se pachatelem stala osoba právnická.

Porušení této skutkové podstaty na více místech nebo opětovný výkon prostituce, jsou okolnostmi podmiňujícími použití vyššího trestu. Není nutné, aby došlo k porušení ve stejnou dobu, postačí pouze na více místech.³⁷

2.7. Šíření pornografie

Skutkové podstaty šíření pornografie, výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií a zneužití dítěte k výrobě pornografie, jsou reakcí na *Opční protokol k úmluvě o právech dítěte proti prodeji dětí, dětské prostituci a dětské pornografii z r. 2000 a Úmluvu o počítačové kriminalitě z Budapešti z r. 2001*. V souvislosti s tím došlo k úpravám trestů odnětí svobody, tak aby bylo možné vhodně postihovat výrobu a šíření dětské

³⁶ FENYK, Jaroslav. *Trestní zákoník a trestní řád: průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou*.

Praha: Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-802-4. s.728

³⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář 2012*. Praha: H. CH. BECK, 2012 s.1877

pornografie, a to i v rámci organizovaných skupin a prostřednictvím internetu nebo jinou veřejně přístupnou sítí.

Pro tuto a následující skutkové podstaty týkající se šíření výroby a distribuce pornografie, je třeba si důkladně vysvětlit, co všechno zákonodárce pokládá za pornografické dílo. Protože trestní zákoník nám neříká co je pornografické dílo, můžeme se vypomoci s následujícím vymezením z literatury trestního práva. Jako pornografické dílo bychom mohly označit „*všechny předměty, které jakýmkoliv způsobem zobrazují pohlavní orgány, pohlavní nebo jiný styk, určitým způsobem ponižující lidskou důstojnost a hrubě zasahují do dobrých mravů, překračují podle převládajících názorů společensky uznávané hranice sexuální slušnosti, obvykle vyvolávají pocit studu a ošklivosti, zvýrazňují agresi a zvláště intenzivně a vtíravě podněcují sexuální pud.*“³⁸ Přestože je tato definice poměrně vyčerpávající, stále je velmi subjektivní hodnotit co pornografickým dílem je, a naopak co pornografickým dílem není. Určení zda se jedná o pornografické dílo, závisí na celkovém dojmu z takového díla. Za pornografické dílo by bylo možné ho označit v případě, kdy způsobuje morální pohoršení osobě s běžným cítěním, nebo jestli nějakým způsobem podněcuje sexuální pud. Pornografii není ani samotná nahota, ovšem v závislosti na účelu, například pro použití reklamy na dámské spodní prádlo, se o pornografii jednat nebude, i když by v některých případech mohla podněcovat ke vzrušení. Za pornografická díla se nedají považovat ani díla umělecká, historicky cenná, vědecká nebo osvětová ačkoliv zobrazují pohlavní styk, genitálie nebo vzbuzovali pocity z výše zmíněného vymezení.³⁹ Pornografická díla můžeme rozdělit podle obsahu do 3 druhů – tvrdá pornografie, v některé literatuře uvedenou jako zvrácenou nebo deviantní (§191 odst. 1), prostá (§191 odst. 2) a dětská pornografie. Dětské pornografii se věnuji v následující kapitole u skutkové podstaty §192, která k ní náleží.

Chráněným zájmem u tohoto trestného činu je ochrana před zvláštním druhem obtěžování v oblasti mravnosti a ochrana mravního rozvoje dětí vlivem působení pornografie. Objektivní stránka spočívá v nakládání s pornografickým dílem tak, jak je popsáno v ustanoveních §191 odst. 1 a odst. 2. Opět se v ustanovení objevují dvě skutkové podstaty. První odstavce se vztahuje pouze na nakládání s tvrdou pornografií, která se

³⁸ CHMELÍK, Jan. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. 1. Praha: Portál, 2003, s. 47.

NOVOTNÝ, O., VOKOUN, R. a kol. *Trestní právo hmotné II. Zvláštní část*. Praha: ASPI, 2007, s. 275

³⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář 2012*. Praha: H. CH. BECK, 2012 s.1882

projevuje násilím a zneuctěním člověka nebo případně popisuje, zobrazuje nebo jinak zpodobňuje pohlavní styk se zvířetem. Násilí v souvislosti se sexuální aktivitou, které musí být skutečné, a zneuctění nebo neúcta nemusí být v díle zobrazeny současně, jde hlavně o znázorňování otroctví a ponižování člověka (svazování, fekální úchytky). Pohlavní styk se zvířetem je definován jako jakékoli sexuální nakládání se zvířetem ze strany člověka. V tomto případě rozlišujeme dva druhy ukájení, které jsou laickou veřejností často spojovány. Prvním případem je sodomie, což je situace, při níž dochází ke styku se zvířetem. Sodomie bývá zaměňována se zoofilií, což je naopak situace, kdy nedochází k pohlavnímu styku, ale k pohlavnímu uspokojení dojde pomocí doteků a hlazení zvířete.⁴⁰ Trestné je v tomto případě jakékoliv zhotovení tvrdé pornografie – výroba, zde se nerozlišuje, zda má sloužit pro vlastní potřebu nebo někoho jiného. Zejména ve filmové podobě, na nosičích DVD, jako fotografie a tiskoviny. Trestá se i nabídka, uvedení do oběhu (zde není důležité, jestli se dílo fakticky dostane k širšímu okruhu osob, stačí pouze začít s tímto oběhem)⁴¹, zprostředkování, veřejné zpřístupnění (vyvěšení na veřejném místě nebo pro dnešní dobu typické sdílení na internetu) prodej i jiný způsob opatření jako výpůjčka, dar nebo směna. Druhá objektivní stránka základní skutkové podstaty vyžaduje nabídku, přenechání a zpřístupnění dítěti nebo vystavení a zpřístupnění dítěti na místě, které je mu přístupné. Pojem dítěte vychází z Úmluvy o právech dítěte z roku 1989, za které je považována osoba mladší osmnácti let. Tato druhá skutková podstata trestá jakékoliv nakládání s pornografií, včetně té prosté, nevyžaduje se tedy jako v případě prvního odstavce tvrdá pornografie.⁴²

Pachatelem může být kdokoliv, kdo koná s úmyslem. Zákon nevyžaduje, aby měl pachatel specifické vlastnosti nebo schopnosti. V trestním zákoně najdeme tři kvalifikované skutkové podstaty, přitěžující okolnosti spočívají ve způsobu použitém pro šíření pornografie (filmem, tiskem), členství v organizované skupině a velikosti případného prospěchu.⁴³ Pokud bychom měli srovnat trestní sazby v trestním zákoně č. 140/1961 Sb., došlo ke snížení všech trestních sazeb trestu odnětí svobody u tohoto trestného činu, což nepovažuji za pozitivní změnu. Jakékoliv snižování trestních sazeb u

⁴⁰ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 5. aktualizované a doplněné vydání.* Praha: Leges, 2016. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-120-5 s. 618

⁴¹ Bulletin Nejvyššího soudu ČR 6/75 rozhodnutí č. 55

⁴² JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 5. aktualizované a doplněné vydání.* Praha: Leges, 2016. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-120-5 s. 619

⁴³ FENYK, Jaroslav. *Trestní zákoník a trestní řád: průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou.* Praha: Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-802-4. str. 731

takto společensky škodlivých deliktů považují za nesprávné a dle mého názoru vede k pocitu pachatelů, že jejich trestný čin není závažný. A může vést k recidivě trestné činnosti.

2.8. Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií

Tato skutková podstata vznikla v Trestním zákoníku jako implementace obsahu „směrnice Evropského parlamentu a Rady EU 2011/93/EU o boji proti pohlavnímu zneužíváním a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii, která nařizuje členským státům přijmout opatření proti nakládání s dětskou pornografií, včetně jejího držení.“⁴⁴

1) *Kdo přechovává fotografické, filmové, počítačové, elektronické nebo jiné pornografické dílo, které zobrazuje nebo jinak využívá dítě nebo osobu, jež se jeví být dítětem, bude potrestán odnětím svobody až na dva roky.*

(2) *Stejně bude potrestán ten, kdo prostřednictvím informační nebo komunikační technologie získá přístup k dětské pornografii.*

(3) *Kdo vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabídne, činí veřejně přístupným, zprostředkuje, uvede do oběhu, prodá nebo jinak jinému opatří fotografické, filmové, počítačové, elektronické nebo jiné pornografické dílo, které zobrazuje nebo jinak využívá dítě nebo osobu, jež se jeví být dítětem, anebo*

kdo kořistí z takového pornografického díla, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.

(4) *Odnětím svobody na dvě léta až šest let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 3*

a) jako člen organizované skupiny,

b) tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem, nebo

c) v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch.

(5) *Odnětím svobody na tři léta až osm let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 3*

⁴⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 5. aktualizované a doplněné vydání.* Praha: Leges, 2016. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-120-5 s. 620

a) jako člen organizované skupiny působící ve více státech, nebo

b) v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu.⁴⁵

Objektem tohoto trestného činu je ochrana morálních hodnot založených na odmítání a odsouzení dětské pornografie, ochrana mravního vývoje dětí a ochrana před zneužíváním pro pornografické účely. Za dětskou pornografii podle Trestního zákoníku považujeme pornografické dílo, které zobrazuje nebo jinak využívá dítě. Z judikatury vyplývá, že „za pornografické dílo lze pokládat snímky obnažených dětí, zachycující polohy skutečného či předstíraného sexuálního styku a jiné sexuálně dráždivé snímky“⁴⁶. Definice díla vychází z ustanovení §191 o šíření pornografie. Kdo je v tomto případě dítětem je obdobné jako v předešlých ustanoveních, pouze v této skutkové podstatě se objevuje pojem „osoby, jež se jeví být dítětem“ jde o osobu, jež dovršila osmnáct let, ale svým vzhledem je podobná spíše osobě mladší osmnácti. Podobnost osoby se posuzuje kompletně v celém díle. Je tedy nutné, aby bylo možné skutečné zmatení pozorovatele a ten ji považoval za dítě.

Stejně jako u předchozích ustanovení je i toto ustanovení tvořeno samostatnými objektivními stránkami, tentokrát třemi. První objektivní stránka spočívá v přechovávání díla obsahující dětskou pornografii. Přechováváním se rozumí jakýkoliv způsob držení tohoto díla, není nutné, aby držení bylo faktické, nicméně postačí, aby měl věc kdekoli uloženou, ani nezáleží na tom jak dlouho a pro koho je uložena. Druhá objektivní stránka vychází ze získání přístupu k dětské pornografii pomocí komunikační nebo informační technologie. Třetí základní skutkovou podstatu naplní ten, kdo pornografické dílo opatří způsoby uvedenými v odstavci třetím. Na rozdíl od skutkové podstaty šíření pornografie, je zde trestné i kořistění, kterým se rozumí jakýkoliv způsob získání majetkového prospěchu z díla. Nesmí se jednat o obohacení z díla, na kterém se dítě účastnilo, v tom případě by se jednalo o následující trestný čin zneužití dítěte k výrobě pornografie.

Pachatelem může být opět kdokoliv, tohoto trestného činu se může dopustit i právnická osoba. Přitěžující okolnosti jsou stejné jako u trestného činu šíření pornografie, pouze s rozdílem vyššího sazby trestu odnětí svobody a možností propadnutí majetku.⁴⁷

⁴⁵ Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník*, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁶ Nejvyšší soud ČR, R 35/2005

⁴⁷ FENYK, Jaroslav. *Trestní zákoník a trestní řád: průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou*. Praha: Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-802-4.

2.9. Zneužití dítěte k výrobě pornografie

1) *Kdo přiměje, zjedná, najme, zláká, svede nebo zneužije dítě k výrobě pornografického díla nebo kořistí z účasti dítěte na takovém pornografickém díle, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.*

(2) *Odnětím svobody na dvě léta až šest let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1*

a) jako člen organizované skupiny, nebo

b) v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch.

(3) *Odnětím svobody na tři léta až osm let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1*

a) jako člen organizované skupiny působící ve více státech, nebo

b) v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu.⁴⁸

Objektem trestného činu je mravní rozvoj a mravní výchova dětí. Cílem ustanovení je ochrana zdravého rozvoje v oblasti sexuality a ochrana před zneužíváním dětí k výrobě pornografie. Dítětem se opět rozumí osoba mladší osmnácti let. Pachatelem může být kdokoli, a to včetně právnické osoby. Zjednání může spočívat i v bezeslovném souhlasu dítěte, předpokládá se, že s tímto obě dvě strany souhlasí. Kořistěním se v tomto případě rozumí jakákoliv účast při zneužívání, jako například odvoz na místo kde má k vytvoření díla dojít, předpokládá se, že taková osoba si je plně vědoma svého jednání.

V roce 2014 byly do trestního zákoníku přidány dvě skutkové podstaty související s dětmi a dětskou pornografií, jako reakce na již zmíněnou směrnici o boji proti zneužívání, a to Účast na pornografickém představení (§193a) a Navazování nedovolených kontaktů s dítětem (§193b).

Skutková podstata účasti na pornografickém představení, které se účastní představení nebo obdobného vystoupení v pornografickou tematikou, ve kterém má hlavní roli dítě. Podle směrnice se pornografickým vystoupením rozumí živé vystoupení pro určité publikum, produkováno prostřednictvím komunikačních a informačních technologií. Takové představení tedy znamená, že dítě je reálně zapojeno do sexuálního aktu, který slouží k sexuálnímu uspokojení. Účast na tomto představení bude postihovat

⁴⁸ Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník*, ve znění pozdějších předpisů.

všechny přítomné osoby, které úmyslně vnímají představení, s vědomím, že jde o dítě, ať už bude probíhat v divadle, kině, nebo přehrávaným zvukovým záznamem.

Trestný čin navazování nedovolených kontaktů s dítětem, postihuje nedovolené navazování kontaktů s dítětem obecně ne jen prostřednictvím informačních a komunikačních technologií. Tato skutečnost je plněním směrnice nad rámec, směrnice předpokládá jen technologie, jako například webové kamery. Nově, se díky této skutkové podstatě trestá už samotné navrhnutí setkání za účelem jakékoliv trestné činnosti související se sexuální tematikou.⁴⁹

3. Srovnání s vybranou zahraniční úpravou

V této části práce zkráceně srovnávám úpravu vybraných mravnostní deliktů v některých zemích Evropské Unie (dále jen EU) a Spojeném království. To je zmíněné zvláště kvůli rozdílu mezi angloamerickým a kontinentálním právním řádem. Převážnou část kapitoly tvoří, dle mého názoru zajímavější, kriminalizování nebo chybějící úprava prostituce napříč státy EU. Zvláštní podkapitoly patří úpravám ve Spolkové republice Německo (dále jen Německo), Švédskému království (dále jen Švédsko) a jako zástupci angloamerického systému práva Spojenému království.

V rámci EU existuje nepřehledné množství směrnic upravujících mravnostní delikty, malé množství těch nejzásadnějších je uvedeno v kapitole 1. Pomocí těchto směrnic upravují členské státy své postoje k mravnostním deliktům ve svých právních řádech, proto se celkově úprava mravnostních deliktů jako takových příliš neliší. Povinnost tyto delikty trestat vychází z unijního práva.

Pokud bychom měli srovnávat jednotlivé trestní zákoníky, dojdeme k závěru, že se odlišují převážně v rozdělení do jednotlivých skutkových podstat, případně jen lehce v názvech jednotlivých trestných činů. Nejpodobnější k české úpravě mravnostních deliktů i v řazení jednotlivých ustanovení je **německý trestní zákoník**, ze kterého i některé skutkové podstaty českého trestního zákoníku vychází. Oproti „našemu“

⁴⁹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 5. aktualizované a doplněné vydání*. Praha: Leges, 2016. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-120-5 s. 623-4

zákoníku jsou skutkové podstaty rozepsány do více ustanovení, kvalifikované skutkové podstaty, například u znásilnění, nejsou v odstavcích, ale odděleny do zvláštních paragrafů. Sankce za mravnostní delikty se od našich příliš neodchylují, v některých případech jsou přísnější, například za znásilnění lze uložit trest odnětí svobody na doživotí. Německá právní úprava se liší hlavně v otázce věku dítěte, ve skutkové podstatě sexuálního zneužívání dětí. Osobou na které je možné tento trestný čin spáchat je dítě mladší čtrnácti let, pokud ovšem pachatel sexuálně zneužije osobu svěřenou do péče, ke vzdělání nebo výchově lze tento skutek spáchat na osobě až do šestnácti let. Další rozlišení věku dítěte přináší i v případě zneužití závislosti a postavení. Zde jde o osobu mladší osmnácti let, stejně tak pokud se na takové osobě dopustí násilí rodiče, přičemž nezáleží na tom, zda jsou biologicky vlastní nebo osvojené. Pokud se na úpravu mravnostních deliktů v německé trestním zákoníku podíváme vcelku, nelze si nevšimnout naprosto podrobného popisu skutkových podstat.⁵⁰ Může se zdát jako by němečtí zákonodárci nechtěli vynechat opravdu žádný možný případ, který by mohl nastat. Jako příklad mohu uvést skutkové podstaty pamatující zvláštní způsoby zneužívání, jako například sexuální zneužívání vězňů, které v našem zákoníku rozhodně nenajdeme. Osobně se z takto rozsáhlou a specifickou úpravou každého trestného činu nedokážu ztotožnit, a to z toho důvodu, že soudní rozhodování je díky těmto velmi přesným zněním výrazně omezeno, což v důsledku může vést k nepřesnému posouzení případu. Na druhou stranu, kdyby v našem trestním zákoníku ubylo nejasných, obecných pojmů a byly přesně vyjádřeny již zákonodárcem, nebylo by třeba čekat na dovysvětlení judikaturou a došlo by k upevnění základní zásady trestního práva – nullum crimen sine lege certa.

Trochu výraznější změny ve znění a naplnění skutkových podstat najdeme ve **Španělském trestním zákoníku**. Tento trestní zákoník (Codigo penal) upravuje sexuální útok. Trestný čin znásilnění, jak ho pojímá náš trestní zákoník, odpovídá španělské úpravě sexuálního útoku. Zásadní rozdíl mezi českým a španělským trestním zákoníkem je v pojetí pohlavního styku. Český trestní zákoník považuje za pohlavní styk vše, co není souloží. Soulož můžeme definovat jako spojení pohlavních orgánů. Oproti tomu ve Španělsku je právní úprava taková, že pohlavním stykem je pouze spojení pohlavních orgánů, respektive musí dojít k zavádění do vaginálního či análního otvoru (ustanovení

⁵⁰ Reichsstrafgesetzbuch Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich Dostupné znění z: <https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/index.html>

čl. 179 Código penal).⁵¹ V tomto smyslu si dovolím soudit, že je španělské trestní právo výkladově srozumitelnější. V dalších kvalifikovaných skutkových podstatách (respektive člancích Código penal) se shoduje s naším trestním zákoníkem. Odlišnosti je možné nalézt pouze v trestních sazbách trestu odnětí svobody, kdy náš trestní zákoník je přísnější pokud dojde k závažnému narušení objektu.

Ve srovnání s předchozími a naším trestním zákoníkem je **francouzská úprava** trestného činu znásilnění tou nepřísnejší, což se projevuje tím, že za porušení základní skutkové podstaty hrozí pachateli až patnáct let trestu odnětí svobody. Pokud naplní kvalifikovanou skutkovou podstatu, například tím, že spáchá skutek se zbraní, proti dítěti (osoba mladší patnácti let) nebo na osobě, která je nějakým zvláštním způsobem zranitelná nebo závislá, může být odsouzen až na dvacet let trestu odnětí svobody. V případě, že by pachatel způsobil smrt oběti, umožňuje francouzský zákoník odsouzení až na třicet let, a pokud by trestný čin byl obzvláště brutálním nebo by pachatel svou obětí mučil, lze mu uložit i doživotní trest.⁵² Zde je shoda s německým právním řádem. V porovnání s naším právním řádem byla možnost uložit doživotní trest velice krátce, a to pouze pokud byl pachatel recidivistou a trestný čin znásilnění spáchal opakovaně.

3. 1. Prostituce

V literatuře se objevuje velké množství různých pohledů na to, co vlastně prostituce je. Většina autorů publikací vychází ze stereotypu, kdy prostituující osobou je žena. Všeobecně je však známo, že prostituci provozují i muži. Definici, která je genderově přijatelná, a to i pro feministky, přinesl v jenom ze svých rozhodnutí Krajský soud v Českých Budějovicích. Tato definice zní následovně: „*prostitucí se rozumí pohlavní styk s jinými osobami za úplatu...*“⁵³.

Existují tři možné způsoby řešení prostituce. *Represivní způsob* řešení prostituce spočívá v úplném zákazu a trestání prostituce. Většina přísně represivních opatření však nemá výrazně pozitivní účinky a můžeme říci, že dokonce má často naprosto opačný

⁵¹ Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal

⁵² Code penal Dostupné z: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/30>

⁵³ Krajský soud v Českých Budějovicích ze dne 11. 8. 1994 spis. zn. TO 518/1994

účinek. Důvodem tohoto zcela opačného účinku je zřejmě to, že máme chuť dělat vše, co je zakázané.

Reglementační způsob je založený na toleranci státu k prostituci, která ale musí být upravena určitými podmínkami. Tyto podmínky spočívají hlavně v registracích prostituujících osob a jejich podřízení se pravidlům stanoveným zákonem.

Posledním způsobem řešení je *abolice*. Základem pro tento přístup není žádná regulace a zákaz prostituce, ale pouze určitý systém zdravotních a bezpečnostních kontrol a opatření. K trestání dochází jen v případech, které jsou s prostitucí spojovány (kuplířství, obchodování s lidmi, šíření pohlavní nemoci).

V některých publikacích nalezneme i další dělení na prohibici, kriminalizaci poptávky, dekriminalizaci s omezujícími opatřeními, legalizaci a regulaci prostituce jako výdělečné činnosti a dekriminalizaci jako formu práce.

Úplná prohibice prostituce většinou vychází z náboženského přesvědčení o škodlivosti prostituce. Tento přístup se snaží prostituci úplně vymýtit a případné jednání všech osob zúčastněných na prostituci. Tento přístup je častý v některých státech Spojených států Amerických a v muslimských zemích.

Kriminalizace poptávky po komerčních sexuálních službách se velmi radikálně vymezuje proti sexuální dominanci mužů ve společnosti. Právě pro projev nadřazenosti mužů nad ženami a násilí, jaké muž představuje, je prostituce společensky nežádoucí problém, který je třeba vymýtit. V právní úpravě většinou usiluje o rapidní snížení až úplné potlačení prostituce. Objevují se snahy o předcházení prostituci a pomoc vystoupit osobám z prostituce. Na rozdíl od ostatních právních úprav vnímá prostupující osoby, hlavně ženy, jako oběti, kterým je třeba poskytnout ochranu. Ostatní osoby, které se na provozu prostituce podílejí, jsou považovány za pachatele a vykořisťovatele. Typickým představitelem tohoto druhu úpravy je Švédsko.

Dekriminalizace s omezujícími opatřeními státu je úprava oproti předchozím o něco logičtější. Považuje prostituci za nežádoucí, ale i neodstranitelnou. Takové právní úpravy vnímají prostituci jako neefektivní, nespravedlivou, škodlivou a nepřijatelnou pro společnost. Účelem zde není prostituci vymýtit, ale pouze ji omezit. Postihuje hlavně jednání, které s prostitucí souvisí. Nekriminalizuje osoby, které sexuální služby za úplatu

provozují, jediné pokud svou činnost provozují v zákonem zakázaných případech. Stejně tomu je u zákazníků. Pouze jednání prostředníků (kuplířů) je kriminalizováno. Takovou úpravu najdeme ve většině zemí EU, kromě Švédska a Nizozemska, v některých spolkových zemích Německa a Rakouska.

Legalizace a regulace prostituce jako výdělečné činnosti je druh úpravy, který přistupuje k prostituci s přihlédnutím ke skutečnému stavu, nesnaží je jí nějak zvláště omezovat. Považuje ji za zvláštní výdělečnou činnost, která sebou nese několik negativních jevů. Tyto jevy se snaží omezovat opatřeními k zajištění veřejného pořádku, bezpečnosti a zdraví. Prostituuující osoby nejsou kriminalizovány, pokud jejich jednání nějakým způsobem neporušuje zákon. Stejně tak s prostředníky a potenciálními zákazníky. Tento způsob úpravy není v současnosti příliš častý, nalezneme ho například v některých zemích Rakouska. V českých zemích byl legální na přelomu 19. a 20. století.

Posledním a nejliberálnější možnou právní úpravou je legalizace jako forma práce. Tento přístup je naplněním liberálního feminismu, upevňuje pozici prostituce jako běžné formy výdělečné činnosti. V tomto případě se dále nepoužívá termínu prostituce, ale sexuální práce „sex work“. Účelem této úpravy je zlepšování pozice pracujících, tak aby nebyli odstrkovaní na okraj společnosti, bylo s nimi zacházeno v souladu se všemi právy. Takto volnou úpravu v rámci EU najdeme v Nizozemsku, ve světě na Novém Zélandu a v části Austrálie.⁵⁴

V souvislosti s upevňováním pozic pracovníků v sexuálních službách a ochraně jejich základních lidských práv, vznikají po světě různá uskupení, jako příklad Organizace sexuálních pracovníků a pracovnic. Naposledy se v roce 2005 konala Evropská konference o práci v sexbyznysu, lidských právech, práci a migraci v Bruselu. Z této konference vzešla Deklarace práv sexuálních pracovnic, podle dostupných informací došlo pouze k sepsání Deklarace.⁵⁵

⁵⁴ *Co s prostitucí?: veřejné politiky a práva osob v prostituci*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2014, s. 46-49. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-149-7.

⁵⁵ *Deklarace práv sexuálních pracovníků v Evropě* [online]. 2005 [cit. 2017-02-04]. Dostupné z: <http://rozkosbezrizika.cz/ke-stazeni>

V České republice je nejznámější nezisková organizace Rozkoš bez Rizika, která poskytuje ochranu ženám v sexuálních službách, ale zajišťuje i řadu osvětových a preventivních prostředků.

3. 1. 1. Právní úprava v SRN – zákon o prostituci

V Německu byl přijat zákon o prostituci v roce 2002. Tento zákon umožnil výkon prostituce jako podnikání nebo v zaměstnaneckém poměru. Pravidla se ale liší podle jednotlivých spolkových zemí. Ustanovení tohoto zákona, platná pro všechny spolkové země, jsou pouze tři. Týkají se provozu prostituce jako podnikání, nároku na platbu za službu, kterou lze převést i na jinou osobu a práva zaměstnavatele částečně upravit náplň pracovní činnosti. V některých spolkových státech zákon připouští i existenci nevěstinců. Ty pak za každou prostituující osobu denně odvádějí určitou částku. Jinde musí prostituující osoba platit daně, nicméně je jí přiznán nárok na nemocenskou nebo příspěvek na penzi. V roce 2016 byla přijata novela zákona, která stanovuje povinnost použití kondomu pod peněžitým trestem (50 000 €). Zároveň opět přináší povinnost prostituujícím osobám docházet jednou za půl roku na pravidelné lékařské prohlídky. Povinným se stalo také každoroční nahlašování živnosti. Ke zpřísnění došlo i v případě vzniku nových nevěstinců. Zakladatel má nyní povinnost vzniku ohlásit příslušnému úřadu. Nově budou muset nevěstince splňovat hygienické normy, zakládající osoba bude muset být bezúhonná.⁵⁶

3. 1. 2. Švédská úprava

Švédsko je považováno za fenomén, neboť bylo v roce 1999 vůbec první zemí, která kriminalizovala kupování sexuálních služeb. Zajímavostí je, že jejich nabízení se však netrestá. Švédská úprava vychází z přesvědčení, že prostituce vychází z poptávky (neviditelná ruka trhu – Adam Smith). Kdyby nebyla poptávka, nebude existovat nabídka. V roce 2005 došlo k novelizaci - zákon byl nahrazen a včleněn do trestního zákoníku jako ustanovení o trestnosti nákupu sexuálních služeb. Stejnou novelou se ve Švédsku začalo trestat i slíbení odměny a její předání jinou osobou. Tento zákon vychází ze skutečnosti,

⁵⁶Za *nechráněný sex s prostitutkou v Německu nově pokuta 1,35 milionu korun*. Čt24 [online]. 2016 [cit. 2017-01-15]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1839779-za-nechrany-sex-s-prostitutkou-v-nemecku-nove-pokuta-135-milionu-koron>

že prostituce je prostředek páčání násilí mužů na ženách. Švédové považují tento zákon za další část snahy o dosažení rovnosti pohlaví ve společnosti, kde nejsou ženy považovány za zboží určené k prodeji.⁵⁷ I přesto je ustanovení formulováno genderově neutrálně. Švédská úprava nerozlišuje dobrovolnou a nedobrovolnou prostituci, celou prostituci a všechny praktiky s ní související považuje za velmi společensky škodlivé a nebezpečné, proto jsou všechny osoby vnímány jako oběti.⁵⁸

Úprava se ukázala jako funkční, když po pěti letech účinnosti zákona bylo obviněno 750 osob a vyšetřovatelé věří, že minimálně dvě třetiny z nich budou odsouzeny. Z průzkumů lze vyvodit, že ačkoliv došlo k oficiálnímu omezení trhu se sexuálními službami i švédští vyšetřovatelé přiznávají, že se prostituce částečně přesunula do „šedé zóny“ soukromých prostor a do zahraničí. Stala se tak více latentní (skrytou). Švédští muži, kteří si dostatečně neuvědomili lehkovážnost svého jednání, tedy začali provozovat sexuální turismus do sousedních zemí.⁵⁹

Cílem této radikální úpravy je úplné vymýcení prostituce. Tento přístup však přesouvá pracovníky v sexuálních službách do úplné ilegality. Kriminalizace a snaha o úplné zlikvidování prostituce může vést k dalším nebezpečím, větším než je samotná sexuální služba za úplatu. Prostituce se stane naprosto skrytou činností, a protože nebude existovat žádná kontrola, tak budou zákazníci i pracovníci více vystaveni případným zdravotním rizikům, nemluvě o násilí.

3. 1. 3. Spojené království

Ve Spojeném království platí, stejně jako u nás, aboliční přístup. Netrestá se tudíž prostituce jako taková, ale projevy které s ní souvisí. Je třeba zdůraznit, že oproti České republice Spojené království nikdy nepřistoupilo k Úmluvě o potlačování prostituce.

⁵⁷ Ekberg, G. 2004. „*The Swedish Law That Prohibits the Purchase of Sexual Services.*” *Violence Against Women* 10 (10): 1187-1218.

⁵⁸ *Co s prostitucí?: veřejné politiky a práva osob v prostituci.* Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2014, s. 44-56. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-149-7.

⁵⁹ KUBCOVÁ, Šárka. 16. celostátní kongres k sexuální výchově v České republice, Pardubice: Švédsko a prostituce. Sborník referátů. V Praze: Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu, 2008. ISBN 978-80-86559-99-5.

Velkým rozdílem v úpravě je především to, kde jsou trestné činy upraveny. Zatímco v České republice jsou všechny trestné činy přehledně uspořádány v trestním zákoníku, ve Spojeném království je najdeme v několika předpisech. Hlavními předpisy jsou Sexual Offences Act z roku 1956, a jeho novela Sexual Offences Act z roku 2003 (Akt) a Street Offences Act z roku 1959, který upravuje pouze pouliční prostituci. Velký vliv na úpravu prostituce má i Policing and Crime Act 2009, který novelizoval Akt z roku 2003. Tento Act z roku 2009 přinesl úpravu trestání poptávky po sexuálních službách a placení sexuálních služeb prostituující osoby, která k tomu byla donucena násilím. Oba dva trestné činy jsou považovány za méně závažné trestné činy a ukládá se za ně pouze pokuta.

Pokud bychom se podívali na jednotlivé trestné činy, legislativa se liší pouze minimálně. Například trestný čin kuplířství je rozdělen do několika článků na konkrétní trestné činy. Tyto články se odlišují osobou pachatele, tedy subjektem trestného činu. Za nejzajímavější z celé úpravy považuji rozdělení úpravy kuplířství podle toho, jestli je páčáno na muži či ženě nebo mužem či ženou. V ostatních úpravách se spíše setkáme s neutrálně formulovanými ustanoveními. Některé trestné činy úprava Spojeného království na rozdíl od české postrádá (sexuální nátlak), zároveň je ale v mnohém přísnější. Například v české právní úpravě nejsou samostatně zmíněny trestné činy související s prostitucí dětí. Oproti tomu legislativa Spojeného království má pro dětskou prostituci vlastní trestné činy, jako například placení za sexuální služby dítěte a zajišťování a usnadňování sexuálního vykořisťování dítěte. Děti u prostituce mají zvláštní ochranu, legislativa netrestá děti mladší osmnácti let za poskytování sexuálních služeb.⁶⁰ V této podobě není úprava podle mého názoru příliš šťastná. Domnívám se, že by mělo být součástí dokazování, zda taková osoba vykonává prostituci dobrovolně nebo ne. Bezpochyby se může stát, že se sedmnáctiletá dívka nebo chlapec rozhodnou provozovat prostituci bez cizího přičinění. Celkově je právní úprava ve Spojeném království poměrně nepřehledná, což je způsobeno hlavně roztržitostí do několika předpisů. Úprava mravnostních deliktů je však dle mého názoru zpracována precizněji a podrobněji než je tomu u nás.

⁶⁰ MAY, T., HAROCOPOS, A., HOUGH, M., For love or money: pimps and the management of sex work, London, Crown Copyright 2000, ISBN 1-84082-544-8

3. 1. 4. Právní úprava v ČR

Prostituce jako taková v České republice trestána není, považuje se za negativní společenský jev. Trestány jsou pouze činnosti, které k ní náležejí, jako například kuplířství, obchodování s lidmi a ohrožení pohlavní nemocí.

Historicky se právní úprava prostituce měnila. V době Rakouska-Uherska byl použit reglementační přístup. Tento přístup znamenal, že na prostituujících osobách bylo vyžadováno povinné zdravotní vyšetření a registrace. Prostory, kde mohla být prostituce provozována, byly velice přísně regulovány. S rokem 1922 přichází aboliční přístup. Stát se přestává o prostituci zajímat, a pokouší se o zařazení prostitutek do ústavů pro nápravu prostitutek. Tyto ústavy se objevují i v zákoně o potírání pohlavních nemocí č. 241/1992. Fakticky ale nikdy nevznikly. Tento zákon ve velmi okleštěné podobě platí dodnes. Z tohoto zákona zbylo pouze ustanovení o zákazu nevěstinců.

V době komunistického režimu docházelo k trestání prostituce, kdy prostituce byla chápána jako trestný čin příživnictví: „*Kdo se soustavně vyhýbá poctivé práci a opatřuje si prostředky k obživě prostitucí, hazardní hrou nebo jiným nekalým způsobem, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.*“ (Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon, § 203). Takto bylo k prostituci přistupováno až do roku 1990. Po sametové revoluci se spolu s otevřenými hranicemi otevírají i brány sexuálních služeb a turistiky. V literatuře se někdy mluví až o dramatickém nárůstu. Dle mého názoru není třeba hovořit o „dramatickém nárůstu“, neboť je třeba si uvědomit, že prostituce přestala být kriminalizována.

Zákonodárci však dlouho neprojevovali dostatečnou snahu po zavedení právní úpravy, a raději tuto problematiku přenechali úpravě na úrovni jednotlivých obcí. Z toho tedy vychází, že úprava prostituce je ponechána obecně závazným vyhláškám, které se týkají narušování veřejného pořádku a omezení činností v rozporu s dobrými mravy. Na základě toho mají obce možnost určit na jakých místech a v jakém čase mohou tyto činnosti probíhat.⁶¹ Ústavní soud svým rozhodnutím⁶² dal obcím možnost vydat plošný zákaz nabízení sexuálních služeb. S velkým úspěchem se tato možnost setkala právě v

⁶¹ §10 zákona č. 128/2000 Sb. o obcích (obecní řízení)

⁶² Rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 69/04 z 8. března 2007

obcích, které byly rájem sexuální turistiky. Nejvýraznějším příkladem jsou pohraniční města Cheb, Dubí nebo Sokolov.

V minulosti se objevilo několik pokusů o regulaci prostituce na celorepublikové úrovni, nicméně Česká republika je vázána Úmluvou o potlačování prostituce. Vzhledem k tomu, že ve světle této Úmluvy znamená přijetí právní úpravy regulace prostituce její schválení, celorepubliková regulace nebyla nikdy zavedena. Jak jsem již uvedla výše, tato Úmluva nebyla nikdy vyhlášena ve Sbírce zákonů.

V současné době by se v poslanecké sněmovně měl projednávat návrh zákona o regulaci prostituce (dále jen jako Návrh), který předložilo hlavní město Praha již v roce 2014. Proběhlo první čtení návrhu zákona a ten byl nakonec přikázán k projednání výborům. Návrh však petiční výbor doporučil odmítnout. V tuto chvíli je Návrh ve druhém čtení a byl zařazen na pořad 55. schůze Poslanecké sněmovny.⁶³

Návrh obsahuje jak podmínky pro provozování samotné prostituce, tak také upravuje podmínky pro zařízení a prostory k provozování prostituce. Dále zákon upravuje kontrolu nad dodržováním zákona a sankce za porušení a nakonec ustanovení o smlouvě o poskytování sexuálních služeb. Je tedy možné, že se poprvé v historii samostatné České republiky dočkáme zákonné definice provozování prostituce. Návrh přináší i vymezení toho, co je zařízením nebo prostorem k provozu prostituce. Provozovna je definována jako stavba nebo její část k tomuto účelu zkolaudovaná nebo určená zákonem. Současně zakazuje prostituci na veřejných prostranstvích. Toto ustanovení tedy znamená, nejen snahu o vytlačení prostituce z ulice, ale i snahu o úplné skrytí provozování prostituce očím veřejnosti.

Za hlavní podmínku pro vydání oprávnění k provozování prostituce je požadována bezúhonnost. Tu žadatel o oprávnění bude prokazovat výpisem z evidence Rejstříku trestů. Za bezúhonné se výslovně nepovažují osoby, které byly pravomocně odsouzeny za jakýkoliv trestný čin související s předmětem podnikání nebo za trestné činy související s prostitucí (kuplířství, obchodování s lidmi). U fyzické osoby ještě speciálně vymezuje trestné činy znásilnění, prostituce ohrožující mravní vývoj dětí, šíření nakažlivé

⁶³ Poslanecká sněmovna České republiky: *Sněmovní tisky*. [online]. Praha, 2017 [cit. 2017-02-23]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&t=115>

nemoci a ohrožení nakažlivou nemocí. Bezúhonnost není jedinou podmínkou pro vydání oprávnění. Kromě dosažení osmnácti let a plné svéprávnosti, je nutné, aby osoba byla zdravotně způsobilá a účastnila se na zdravotním pojištění.

Zdravotní způsobilost se prokazuje pomocí lékařského posudku vydaným podle zvláštního zákona o zdravotních službách. Způsobilé osobě pak bude po řádném podání žádosti na příslušném úřadě s rozšířenou působností vydán průkaz k provozování prostituce. Platnost průkazu je jeden rok, s tím, že pokud osoba splňuje podmínky pro toto oprávnění, může úřad, který oprávnění vydal, platnost prodloužit. Osoba provozující prostituci je též povinna se pravidelně dostavovat na pravidelné lékařské prohlídky a testy na pohlavně přenosné choroby. Toto ustanovení pravděpodobně v praxi nesplní svůj účel, tak jak bylo zamýšleno. Může se totiž stát, že prostituující osoba jeden den projde lékařskou prohlídkou se záznamem jako negativní, a následující den se nakazí pohlavně přenosnou chorobou, kterou i nevědomě bude dál šířit. Z hlediska potenciálního klienta, se díky tomuto potvrzení zdravotního stavu, může objevit nechuť k použití prezervativu a choroba se tak šíří dál. Řešením by mohlo být ustanovení o povinnosti použití prezervativu, jako je tomu v některých státech Německa. Ačkoliv dokazování prezervativu při styku by bylo problematické.

V návrhu jsou důsledně zpracována všechna práva a povinnosti provozovatele. Jasně jsou vymezena místa k provozu prostituce, a to tak, že prostituce je omezena pouze na prostory a zařízení, které je osoba oprávněna k takovému účelu používat. Návrh mimo jiné stanoví povinnost předkládat průkaz na požádání osobě, která hodlá využít služby nebo kontrolnímu orgánu.

Návrh zákona zohledňuje všechny situace, které by mohly nastat z hlediska registrace a přehledu o tom kdo, kde a jak provozuje prostituci. Tomu odpovídá i vytvoření registru provozovatelů prostituce, který by mělo zajišťovat Ministerstvo průmyslu obchodu. Po negativních zkušenostech se všemi registry již zavedenými (často nefunkční registr vozidel), mi právě toto řešení nepřipadá jako ideální. Největšími problémy toho registru bude pravděpodobně jeho nepřetržitý a přímý přístup, technická náročnost, okruh osob, který by měl mít v plné podobě registr k dispozici, a hlavně doba po kterou je nutné údaje uchovávat. Návrh v ustanovení § 32 odst. 4 stanoví, že údaje o

osobách se mají uchovávat ještě 10 po zániku oprávnění.⁶⁴ Toto ustanovení by mohlo znesnadnit či dokonce znemožnit opuštění prostituce. Žít ještě 10 let po ukončení činnosti s „nálepkou“ člověka pracujícího v sexuálních službách jistě nebude ve společnosti, která tuto činnost považuje za podřadnou, nic, co by ulehčovalo nalezení nového zaměstnání.

Zvláštností tohoto Návrhu je řešení přestupků a jiných správních deliktů⁶⁵, čítající několikero různých situací, kterých se osoby mohou dopustit. Kritičkami tohoto ustanovení jsou především feministky, které považují ustanovení za diskriminační z hlediska pohlaví. Tyto ženy vycházejí totiž z praxe, kdy je nejčastěji prostitutkou žena a zákazníkem muž.⁶⁶ Jelikož je Návrh koncipován genderově neutrálně a tudíž by sankcionovány měly být stejně jak ženy, tak muži provozující prostituci, nemohu s tímto tvrzením souhlasit. Je s podivem že úprava výrazně sankcionuje osobu provozující prostituci, ale pouze jedním přestupkem zákazníka. Skoro se zdá, jakoby zákazník byl ten kdo, je zde obětí, ačkoli do tohoto „obchodního vztahu“ vstupuje dobrovolně.

Za pozitivní považuji vyvázání z Úmluvy o potlačování prostituce, neboť bez tohoto vyvázání totiž k žádnému posunu v právní úpravě nedojde. Přitom vypovědět tuto Úmluvu se nezdá být jako velký problém. Vypovědět ji lze písemným sdělením generálnímu tajemníkovi Organizace Spojených národů, s účinností za rok od doručení sdělení (článek 25 Úmluvy o potlačování prostituce).

Česká republika bezpochyby potřebuje právní úpravu prostituce. Toto tvrzení jen potvrzuje Rezoluce Evropského parlamentu k České republice ze dne 4. 10. 2000. Rezoluce vyzvala Evropskou Komisi a vládu České republiky k přijetí opatření k řešení problémů se sexuálním turismem, dětskou prostitucí a obchodem se ženami.

Pravděpodobně nelze nalézt ideální způsob regulace prostituce. Osobně se přikláním k legalizaci prostituce jako výdělečné činnosti, a to hlavně z ekonomických důvodů. Nevnímám samotné poskytování sexu za peníze jako společenský problém, jako

⁶⁴ *Poslanecká sněmovna parlamentu ČR: Sněmovní tisk 115 – Návrh Zastupitelstva hlavního města Prahy na vydání zákona - zákon o regulaci prostituce a o změně některých zákonů (zákon o regulaci prostituce)* [online]. [cit. 2017-02-23]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&t=115>

⁶⁵ Ve světle zákona č. 250/2016 sb. již pouze přestupků

⁶⁶ Co s prostitucí?: veřejné politiky a práva osob v prostituci. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2014, s. 44-56. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-149-7.

problém vnímám spíše všechny trestné činy, které s tím souvisí. Z těchto důvodů s tímto návrhem zákona nesouhlasím.

V budoucí právní úpravě by se dle mého názoru mělo objevit:

1. Omezení prostituce na veřejné domy nebo priváty, úplný zákaz pouliční prostituce – o povolení zřízení veřejného domu rozhoduje obec v samostatné působnosti
2. Udělení živnostenského listu prostituujícím osobám – jako zvláštní typ koncesované živnosti, koncese by byla udělena pouze po splnění zákonných podmínek (věk, zdravotní způsobilost, bezúhonnost)
3. Upravení vztahů mezi provozovatelem veřejného domu a osobou provozující prostituci, na základě smluvního vztahu, tak aby bylo znemožněno páčání trestných činů vykořisťování
4. Ustanovení orgánu pro kontrolu zákonných podmínek
5. Vytvoření „Odboru osob pracujících v sexuálních službách“ sloužící ke kontrole a dodržování základních lidských práv v rámci sexuálních služeb a hájících zájmy osob, které je provozují
6. Nový systém sankcí za porušení zákonných podmínek
7. Ustanovení o daňové povinnosti
8. Změna skutkové podstaty trestného činu kuplířství
9. Změna živnostenského zákona
10. Vypovězení Úmluvy o potlačování prostituce
11. Přijetí nové zákonné úpravy, která by vycházela z výše zmíněných bodů.

Tento návrh úpravy prostituce vychází především z toho, že prostituce je běžné povolání, které osoby většinou vykonávají dobrovolně s vidinou velkých zisků za poměrně krátkou dobu. Takové to příjmy jsou nelegální a stát tak přichází o velké množství finančních prostředků.

4. Kriminologické a trestně politické aspekty

Kriminologie, je věda zaměřená na zkoumání okolních jevů a skutečností souvisejících s kriminalitou. Kriminologa zajímá především to, jaké mají právní normy důsledky v praxi. Zaměří se na tři hlavní typy procesů trestního zákonodárství (prohlášení nějakého jednání za nezákonné), kriminalita (spáchání činu) a trestní justice (reakce

společnosti na porušení zákona). Jelikož nezasahuje pouze do sféry právní, ale i sociologické, může se při zkoumání hlavního účelu, kterým je výzkum kriminality, stát, že se od něj výrazně vzdálí. Takovým případem může být situace, kdy výzkum přináší zajímavé výsledky i v jiných faktorech, které pro daný výzkum nejsou zásadní a sledují jiný cíl.

Trestní politika zahrnuje velmi široké množství činností. Aby bylo možné se zaměřit na konkrétní činnosti v rámci kriminologie a trestní politiky, je třeba si rozdělit trestní politiku z hlediska hlavních cílů, které sleduje. Podle Válkové lze trestní politiku rozlišit podle *cílů* a z hlediska *nástrojů*, kterými cílů dosahuje. V užším smyslu se trestní politika snaží regulovat trestní zákonodárství a aplikační praxi soudů, státních zastupitelství, policejních orgánů a dalších článků v rámci justice. Do širšího smyslu, který Válková nazývá kriminální politikou, řadí snahu o regulaci, všech sociálně-patologických jevů, včetně kriminality. Pokud jde o nástroje, kterými těchto cílů dosahuje, využívá trestní politika výsledků z kriminologických výzkumů, statistických analýz, kterou nazývá vědeckou trestní politikou a praktickou trestní politiku, jako konkrétní aplikaci trestně právních norem k usměrňování kriminality. Mezi důležité úkoly trestní politiky patří reforma, inovace trestního práva, kriminalizace některých jednání, která nejsou upravena nebo jsou četnější, tudíž je třeba zpřísnit sankce za ně ukládané.⁶⁷

V následujících podkapitolách se zaměřím na prevenci kriminality a preventivní programy. Prostřednictvím výzkumu institutu pro kriminologii se budu zabývat také postoji, které k mravnostním deliktům a jejich trestání zaujímá česká veřejnost.

4. 1. Kontrola a prevence kriminality mravnostních deliktů

Kontrola kriminality se týká všech forem chování ve společnosti. Spočívá v plnění úkolů a ochraně společnosti před kriminalitou. Součástí ochrany jsou všechny sankce, strategie a instituce, prostřednictvím dochází k přizpůsobení chování, které regulují normy trestního práva. Cílem kontroly kriminality je omezení a udržení hladiny

⁶⁷ VÁLKOVÁ H, KUČHTA J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*, PRAHA, 2. vydání C. H. Beck, 2012 s. 636 ISBN 978-80-7400-429-2 s. 1-12

kriminality v určitých únosných mezích. Kontrolu realizují pomocí represivní strategie, která je charakteristická reakcí na spáchaný trestný čin, a proto má podobu hlavně trestněprávní a preventivní strategie. Naopak preventivní strategie se zabývá předcházením zločinu, a to prostřednictvím orgánů činných v trestním řízení, stejně jako státními institucemi působícími v rámci sociální kontroly a dále také institucemi nestátními a zájmovými. Součástí preventivní strategie jsou ekonomická, kulturní, sociální, vzdělávací, poradenská a léčebná opatření slučující se do systému prevence kriminality a ostatního závažného deviantního chování. Obě strategie se navzájem prolínají, kriminální politika předpokládá, že se budou vzájemně podporovat a rozvíjet současně.⁶⁸

4. 1. 1. Kontrola sexuální kriminality

Způsob kontroly mravnostní kriminality závisí převážně na tom, jestli pachatel je deviantní nebo nedevariantní typ. U deviantních pachatelů se používají následující přístupy: farmakologický, kognitivně-behaviorální a psychovzdělávací.

Farmakologický přístup neboli programy biologické léčby, zaměřené na užití léků k potlačení sexuální odezvy. Kognitivně-behaviorální přístup, který se pokouší o změnu myšlení a pohledu na sexuální trestnou činnost. Třetím přístupem je Psychovzdělávací, jeho cílem je vyvolat a zvýšit soucítění pachatele s oběťmi trestných činů, zároveň se pachatelé učí jak převzít odpovědnost za spáchané činy. Podle druhu deviace je pak volen nejefektivnější přístup. Sleduje se schopnost adaptace na běžný sexuální život. Například sadismus je možné léčit psychoterapeuticky, za předpokladu, že k uspokojení pacient používal pouze fantazie. Pokud je, ale je shledán jako potenciálně nebezpečný agresor, je mu z pravidla nařízena biologická léčba, popřípadě kastrace. Patologickou sexuální agresivitu je nutné léčit biologicky, k utlumení sexuální aktivity pachatele dojde po nasazení psychofarmak nebo antiandrogenů. Jako preventivní opatření pro zabránění páchaní trestné činnosti je možné uložit ochranné léčení.

⁶⁸ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha: ASPI Publishing, 2004. 452s. ISBN 80-7357-026-2

SCHEINOST, M. et al. *Kriminalita očima kriminologů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. 238s. ISBN 978-80-7338-096-0

U nedevariantních pachatelů mravnostní deliktů, se kriminologové zaměřují na odlišné přístupy předcházení této kriminality, jsou jimi preventivní opatření z oblasti sociální prevence, situační prevence, a viktimologické prevence. O těchto přístupech pojednávám v následující kapitole o prevenci kriminality.

4. 1. 2. Prevence kriminality

Všeobecně se za prevenci považuje přímý boj s trestnou činností, omezování vlivů jevů, aktivit, ze kterých kriminalita pramení, předcházení trestným činům, upozorňování na jejich následky, pomoc obětem těchto trestných činů. Kriminologové v podstatě shodně dělí prevenci na skupiny, podle obsahu (sociální), příležitosti (situační), obětí (viktimologickou) a adresátů.

Z hlediska adresátů dělí prevenci na *primární prevenci*, zaměřenou na celou populaci, zahrnuje hlavně výchovné, vzdělávací, volnočasové osvětové a poradenské aktivity. Působí do budoucna, upozorňuje hlavně na možnosti předcházení spáchání trestného činu. Jejím hlavním zaměřením jsou osoby nejnižších věkových skupin, probíhá tam, kde dochází k ovlivňování jejich hodnot a dotváří se jejich osobnost. Nejčastějším takovým místem jsou školská zařízení. *Sekundární prevence* se zaměřuje na speciálnější skupiny osob, například těmi, u kterých lze předpokládat, že se stanou oběti nebo pachateli trestných činů. K těmto účelům jsou určeni sociální pracovníci, různé poradny a tísňové linky důvěry. *Terciální prevence* se snaží předcházet recidivě u již odsouzených pachatelů a pokouší se jejich resocializaci, čili snazší návrat do života po výkonu trestu. Pro tyto účely slouží výchovná a léčebná zařízení, vězeňství, probační a mediační služba a poradenské služby.

Další skupinou jsou oběti (*prevence viktimologická*) a pomoc obětem trestných činů. Jde především o bezpečné chování s ohledem na různé situace a připravenost ohrožených osob po psychické stránce. Tyto metody jsou vykonávány pomocí zdravotních, psychologických i právních poradenství. *Sociální prevence* se zabývá aktivitami, které ovlivňují procesy začleňování jedinců a činnosti, které mohou vést ke spáchání trestného činu. Těmito faktory je hlavně výchova v rodině, ve škole, způsob trávení volného času. Posledním typem je *situační prevence*, která se zakládá na zkušenostech, kdy se některé druhy kriminality objevují na obdobných místech za

určitých podmínek. Jde tedy o snahu ovlivnit možnosti páchaní kriminality, pomocí organizačních, fyzických a technických opatření.⁶⁹

Je třeba dodat, že jednotlivé skupiny se prolínají, většinou nelze zcela přesně zařadit postupy pouze pod jeden typ kriminální prevence.

V České republice je systém prevence organizován do 3 úrovní. Nejvyšší úrovní je celorepubliková (*meziřesortní*) vykonávaná vládou ČR a Republikovým výborem pro prevenci kriminality. Druhou je *resortní úroveň* podle věcné působnosti jednotlivých ministerstev (v rámci ministerstva vnitra byl založen Odbor prevence kriminality) a prevenci na *místní úrovni*. Prevence na místní úrovni je nejefektivnější, reaguje na problémy a může je stejně rychle, jako se o nich dozvídá i řešit.⁷⁰

V následujících odstavcích se krátce zmiňuji o možnosti prevence prostituce a zejména se zabývám prevencí sexuálního zneužívání dětí.

Co se týká prevence prostituce, je třeba si uvědomit, že ne nadarmo se prostituce označuje jako „nejstarší řemeslo světa“. Právě proto je dle mého názoru třeba na prostituci touto optikou nahlížet, třebaže by se našli mnozí, kteří by tvrdili, že tato představa je dnes již překonaná. Domnívám se, že není možné prostituci zlikvidovat absolutně. Při prevenci prostituce je tedy nejdůležitější zaměřit se na osoby, které už aktivně v prostituce působí a na uživatele jimi nabízených služeb. Především je třeba je upozornit na nejčastější situace nechtěného vstupu do prostituce a varovat je před možnými riziky sexbyznysu.

Pomocí prevence sexuálního zneužívání můžeme jistě částečně snížit počet obětí, ale k absolutnímu zániku trestné činnosti nedojde u žádné z prevencí. Jak jsem již zmínila výše, prevence se dělí na primární, sekundární a terciární. V následujícím odstavci, se však zabývám primární prevencí pomocí sexuální výchovy na základních školách.

⁶⁹ GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 536 s.; str. 142 -165

CHMELÍK, Jan. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. 1. Praha: Portál, 2003, ISBN 80 7178-739-6 str. 34-35

⁷⁰ Jitka Gjuričová *Prevence kriminality: O prevenci kriminality Teoretický úvod* [online]. [cit. 2017-02-13]. Dostupné z: <http://www.prevencekriminality.cz/o-prevenci-kriminality/teoreticky-uvod/>

Primární prevence sexuálního zneužívání spočívá ve snaze snížit možnost četnosti sexuálního zneužívání. Cílovou skupinou jsou především oběti potenciální a skutečné, ale také lidé, kteří mohou nějakým způsobem oběti léčit, ochraňovat nebo upozorňovat na situace, kterým je třeba se bránit. Jmenovitě jsou tedy cílovými skupinami děti do 15 let a oběti zneužívání, rodiče, pedagogové, zdravotníci, sociální pracovníci, orgány činné v trestním řízení, veřejnost a sdělovací prostředky a pachatelé.⁷¹ Podle Täubnera, je při prevenci velmi zásadní výchova dětí a mládeže, ale i vzdělávání stávajících i budoucích pedagogů. Je třeba, aby smyslem výchovy bylo zvýšení síly a sebevědomí dítěte tak, aby bylo schopné nebezpečí rozpoznat, také se účinným způsobem bránit a vyhledat pomoc. K tomuto by měla právě přispívat sexuální výchova ve škole i v rodině.⁷² Je však nutné, aby sexuální výchova probíhala podle nastavených pravidel, v souladu se stupněm vývoje dítěte. Sexuální výchova začíná na ministerstvu školství mládeže a tělovýchovy (dále jako MŠMT). V roce 1993 bylo vydáno komplexní doporučení Rady ministrů členských zemí Rady Evropy o primární prevenci sexuálního zneužívání a týrání dětí. Doporučení zdůrazňují především: „*Propagaci prostřednictvím různých veřejných informačních kampaní (televize, rozhlas, tisk, letáky). Vytvoření sociálních a ekonomických podmínek pro zdravotní a sociální služby, které by posílili možnost rodin podporovat a starat se o své děti. Zdůraznit práva všech dětí a mladých lidí na život prostý zneužívání a nutnost změnit způsob výchovy a chování, které takový život ohrožují a minimalizovat množství násilí ve společnosti a násilí ve výchovné praxi.*“⁷³ V souladu s těmito doporučeními by pak MŠMT mělo vytvářet a vydávat preventivní programy a Rámcové vzdělávací programy. Ty ukládají školám podobu učebních plánů. Sexuální výchova je tak v učebních osnovách, buď jako samostatný předmět, nebo je součástí všeobecných předmětů jako přírodověda, biologie, občanská a rodinná výchova. MŠMT dává pedagogům k dispozici příručky rozdělené podle věku dětí, snaží se vždy reagovat na nová nebezpečí (bezpečné chování na internetu, HIV, pohlavně přenosné choroby), která se ve společnosti objevují. V těchto příručkách nalezne pedagog i různé podněty jak s dětmi komunikovat a pracovat aby byli v hodinách otevřenější vůči probíraným tématům. Pedagogové používají různých her, aby si děti osvojily základní bezpečné

⁷¹ WEISS, Petr a kol. Sexuální zneužívání - pachatelé a oběti. Vyd. 1. Praha: Grada, 2000. 212 s. Psyché. ISBN 80-7169-795-8. s. 44

⁷²TÄUBNER V., Nejstřeženější tajemství – sexuální zneužívání dětí, 1.vyd. Praha: TRIZONIA spol. s r.o., 1996, 80-85573-72-5 s. 67

⁷³ Dunovský, 1992:53 in SCHEINTHAUEROVÁ Lenka, 23. Celostátní kongres v sexuální výchově v české republice, Pardubice: Primární prevence sexuálního zneužívání dětí na základních školách. Sborník referátů, V Praze: Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu, 2015, ISBN 978-80-905569-2-1.

chování. Hry jsou nenásilnou formou jak dětem takové bezpečné chování vštípit nebo jim ukázat možná rizika. Jak je taková výchova funkční, pak zůstává pouze na učiteli a vnímání žáka. Problémem při sexuální výchově však může být stud, jelikož probíhá při velkých skupinách. Ptát se na různé dotazy se sexuální tematikou před všemi spolužáky není pro děti příjemné. I proto by měl pedagog v dětech vzbuzovat důvěru a přesvědčit je, že svěřit se s dotazy a problémy mohou i mimo výuku.

4. 1. 3. Specifické preventivní programy, strategie prevence kriminality v ČR pro léta 2016-2020

V současné době probíhá deset specifických programů prevence kriminality, z nichž však pouze tři týkají prevence mravnostních deliktů, ačkoliv ne zcela.

Prvním z nich je program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi. Druhým je program prevence domácího násilí. Dalším programem je zřízení speciálních výslechových místností, související s vyšetřováním trestných činů páchaným na dětech.

Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi spustilo Ministerstvo vnitra ve spolupráci s Policií České republiky a nestátními neziskovými organizacemi v roce 2003. Tento program je určený jak všem občanům, tak i cizincům, kteří se stali oběťmi obchodování s lidmi ať už v České republice nebo v zahraničí. Cílem tohoto programu, je ochrana lidských práv, důstojnosti a podpora obchodovaných osob, stejně jako snaha motivovat obchodované osoby k podávání svědeckých výpovědí, které by umožnily stíhání pachatelů této trestné činnosti. Cílem programu je také návrat obchodovaných do země jejich původu. Vstup do tohoto programu je dobrovolný, jediné co je třeba pro zařazení Ministerstvem vnitra do programu, je přerušeni styků s kriminálním prostředím a vyplnění vstupního prohlášení u některé partnerské neziskové organizace. Program obětem obchodování nabízí bezplatné služby nestátních neziskových organizací s garantovanou dobou minimálně dva měsíce. Obětem je nabízeno okamžité vysvobození z kriminálního prostředí, jídlo, oblečení, tlumočení, poradenství, zdravotní a psychologická péče, a zároveň pomoc s rekvalifikací, hledání práce. Pokud je třeba, Ministerstvo vnitra může zlegalizovat pobyt cizince na území ČR a nabídne pomoc při bezplatném návratu do země původu pomocí Mezinárodní organizace pro migraci. Součástí tohoto programu je letáčková kampaň reagující na

nejčastější možnosti, jak se osoby stávají obětmi obchodování s lidmi, jako je vycestování do zahraničí za prací a vykořisťování prostitucí. Letáky jsou tištěny v několika jazykových verzích, s upozorněními a nejdůležitějšími kontakty.⁷⁴

Program prevence domácího násilí převzal Odbor prevence kriminality Ministerstva vnitra v roce 2008. Jako hlavní cíle si odbor prevence stanovil následující: *„průběžné sledování a sjednocování aplikační praxe policie, intervenčních center a postupy interdisciplinárních týmů v potírání domácího násilí, posílení interdisciplinární spolupráce; podpora akreditace terapeutických programů pro násilné osoby a uvolnění finančních prostředků na jejich realizaci, zavedení celorepublikové sítě specializovaných pracovišť, které se budou věnovat systematické práci s násilnou osobou; podpora vytváření specializovaných týmů pro případy domácího násilí v rámci Policie České republiky.“*⁷⁵ Na základě těchto cílů byly postupně vypracovány Akční plány prevence domácího násilí, první pro roky 2011-2014, druhý pro léta 2015-2018 (dále jako Akční plán). Na rozdíl od prvního se aktuální Akční plán tentokrát zaměřuje daleko více na znásilnění, pohlavní zneužívání a nebezpečné pronásledování, protože jak vyplynulo z výzkumů, jedná se o nejčastější formy násilí páchaného hlavně na ženách. Tento Akční plán je určen hlavně ústředním orgánům státní správy, kterým ukládá jednotlivé úkoly. Určen je jak neziskovým organizacím, které v této oblasti působí, ačkoliv jim žádné úkoly neukládá, tak obcím a krajům, které na základě tohoto plánu mohou vytvořit vlastní strategické dokumenty.

V úkolové části Akčního plánu je upozorňováno na konkrétní problémy a následně je vytyčen seznam úkolů, lhůty a orgán určený k jejich řešení. Mezi tyto úkoly například patří: *„zajišťování financí a dostupnosti služeb odborné terapeutické pomoci pro děti, kterých se nějakým způsobem dotýká domácí nebo jiné násilí, osvěta v rámci kampaní zaměřené na prevenci sexuálního obtěžování, šikany ve sportu u mládeže. Rozšiřování interdisciplinární spolupráce o oblast znásilnění a sexuálního násilí. Provést analýzu mediálního zobrazování případů domácího, partnerského a sexuálního násilí, včetně formulace případných doporučení. Analýza by měla pokrývat období posledních*

⁷⁴ *Obchod s lidmi prevence*. Ministerstvo vnitra ČR [online]. Odbor prevence kriminality, 2009 [cit. 2017-02-13]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-prevence.aspx>

⁷⁵ *Specifické programy prevence kriminality: Prevence domácího násilí*. Ministerstvo vnitra ČR: Prevence kriminality [online]. [cit. 2017-02-06]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/specificke-programy-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d>

let a zaměřit se na nejsledovanější audiovizuální média a nejčtenější tištěná média. Doporučit vysokým školám zohlednit ve své poradenské činnosti nebo vnitřních předpisech problematiku sexuálního obtěžování ze strany studujících, vyučujících a vedení vysokých škol.“⁷⁶ Poslední z citovaných úkolů vychází z výzkumu o sexuálním obtěžování a násilí na vysokých školách z roku 2011, ze kterého vyšlo najevo, že téměř 75 % vysokoškolských studentek a studentů zažilo jednání, které vnímají jako sexuální obtěžování nebo sexuální násilí. Ovšem vzorek respondentů, ze kterého tento výzkum vychází, se dle mého názoru nedá považovat za relevantní. Proveden byl pouze na jedné fakultě pražské univerzity mezi zhruba sedmi sty studenty. Přesto se autorka výzkumu domnívá, že sexuální obtěžování a násilí je v České republice velkým problémem. Z hlediska legislativy považuje Akční plán za problém zákonnou definici trestného činu znásilnění. Autoři Akčního plánu se domnívají, že neposkytuje dostatečnou ochranu před všemi formami sexuálního útoku bez souhlasu druhé osoby. Úkol, který je určen ke změně tohoto problému, spočívá ve zpracování judikatury a projednání na poradě ministra spravedlnosti s předsedy soudů krajských a vyšších.

Ministerstvo vnitra uvádí, že k problematice domácího násilí vydává osvětové a propagační materiály a organizuje semináře, pravděpodobně prostřednictvím neziskových organizací zabývajících se pomocí obětem domácího násilí.

Třetím speciálním preventivním programem je zřízení speciálních výslechových místností. K zakládání těchto výslechových místností došlo poté, co bylo České republice vyčteno Výborem OSN pro práva dítěte „nedostatečné zajišťování práva dětí na ochranu před všemi formami násilí a nedostatečný respekt k zájmům dětí v každodenní politické praxi.“⁷⁷ Tato výtka vedla k vytvoření Národní strategie prevence násilí páchaného na dětech v České republice 2008-2018 a Akčnímu plánu k realizaci Národní strategie prevence násilí na dětech v ČR na období 2009–2010. Cílem je vybudování takových místností, které co nejméně budou připomínat klasické výslechové místnosti policie. Tyto místnosti mají sloužit jako nástroj prevence před sekundární

⁷⁶ Akční plán prevence domácího násilí, [online]. [cit. 2017-02-06]. Dostupné z <http://www.mvcr.cz/soubor/akcni-plan-prevence-domaciho-a-genderove-podmineneho-nasili-na-leta-2015-2018-doc.aspx>

⁷⁷ Specifické programy prevence kriminality: *Specifické výslechové místnosti*. Ministerstvo vnitra ČR: Prevence kriminality [online]. [cit. 2017-02-06]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/specificke-programy-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d>

viktimizací obětí trestných činů, a to převážně dětí nebo jiných zvláště zranitelných poškozených, kteří jsou psychicky traumatizováni. Mohou také sloužit i pro mladistvé delikventy.

Specializovaná místnost je takové pracoviště, které dostatečně umožňuje navázat kontakt s vyslychanou osobou, a umožňuje věrné provedení úkonu a přesnou dokumentaci. Ve standartních prostorech specializovaných výslechových místností jsou dvě místnosti, pracovní a monitorovací. Podobné prostory již mnoho let vidáme v amerických kriminálních seriálech. V jedné místnosti probíhá výslech a je zařízena tak aby odpovídala požadavkům pro práci s dětmi, zatímco ve druhé místnosti nalezneme veškeré vybavení pro zaznamenávání úkonu a prostor pro pozorování činnosti, která probíhá ve výslechové místnosti. V nadstandartních prostorech můžeme nalézt až čtyři místnosti, každá činnost sloužící k provedení účelu pak probíhá v samostatné místnosti.

Zhruba do poloviny roku 2016 bylo vytvořeno celkem 62 takových místností ve všech krajích České republiky.

Je na místě se zde zamyslet nad tím, jak moc široká veřejnost o těchto kampaních ví. Osobně jsem provedla průzkum v této oblasti dotazováním ve svém okolí, a to napříč generacemi, zájmy i vzdělání. Většina o těchto kampaních slyšela poprvé a někteří byli i velmi překvapeni. Rozhodně netvrdím, že moje okolí je relevantní vzorek pro posouzení kvality a rozšíření těchto programů, ale domnívám se, že dokud člověk o problematiku prevence neprojeví hlubší zájem, v podstatě nemá možnost se s těmito programy seznámit. Moje kritika směřuje hlavně na nízkou propagaci programů, pokud o nich skutečně neví laická veřejnost, je možné, že ani potenciální oběť.

Strategie prevence kriminality v České republice (dále jen strategie), je dlouhodobým (pětiletým) plánem České republiky, jehož cílem je rozvíjet a zformovat systém prevence kriminality nejen na celorepublikové úrovni, ale snaží se i o rozvoj přístupů ke kriminalitě na straně samosprávy. Tato strategie vychází primárně z Programových prohlášení vlády ČR, ale reaguje i na poznatky z výzkumů. Značný podíl na výsledné podobě Strategie má i mezinárodní spolupráce. Každoročně se koná několik kongresů Organizace Spojených Národů o prevenci kriminality na mezinárodní úrovni.

V rámci Evropské unie existuje několik institucí zabývajících se prevencí kriminality⁷⁸, nejčastěji zasedá Rada Evropské sítě pro prevenci kriminality. Cíle další strategie vždy navazují na pečlivě vyhodnocené výsledky předchozích strategií, reagují na výzkumy a statistiky kriminality, tak aby vynaložené prostředky byly užity co nejefektivněji. Ve chvíli, kdy jsou stanoveny cíle a úkoly ve Strategii, spolu sní je vypracováván Akční plán prevence kriminality. Každoročně je také vyhlášován dotační program prevence kriminality pro místní úroveň, kdy jsou vypsány hlavní zájmy prevence. „*Pro rok 2017 jde o systém prevence kriminality, pomoc obětem trestné činnosti, boj proti recidivě, účinnější resocializace pachatelů, prevence kriminality dětí a mládeže.*“⁷⁹

Strategie však nehodnotí jednotlivé druhy kriminality, ale zabývá se pouze kriminalitou obecnou. Právě ta má největší vliv na pocit bezpečí v okolí lidí a ovlivňuje názor na celkovou kriminalitu a práci subjektů, které v této oblasti působí. Nezabývá se tedy tou nejzávažnější kriminalitou, ta totiž bývá často upravena samostatnými vládními strategiemi, avšak v souhrnu vždy upozorňuje na trendy nárůstu či poklesu i té nejzávažnější kriminality jako je organizovaný zločin, drogová a hospodářská kriminalita.

Tuto strategii jsem do své práce zařadila hlavně z důvodu, že velmi zřetelně vytyčuje trestní politiku státu a reaguje na celkovou problematiku obětí a pachatelů trestné činnosti.

4. 2. Pohled české veřejnosti na trestní politiku a úpravu mravnostních deliktů

Jak jsem již zmínila v úvodu, pro veřejnost je téma mravnostních deliktů atraktivnější než jiné delikty. Jestliže se v trestném činu objeví sexuální prvek, jeho přitažlivost a mediální hodnota se výrazně zvýší. Velkou roli v tomto postoji hrají i média, která společnosti překládají mravnostní a násilné delikty stále častěji. Kriminologové odhadují, že až 1/3 zábavního průmyslu obsahuje ústřední motiv zločinu, u filmové produkce jde dokonce až o polovinu. Je třeba si uvědomit, že cílem veškerých médií není

⁷⁸ EUROPOL, Victims Support Europe, European Forum for Urban Security, CEPOL - Agentura Evropské unie pro vzdělávání a výcvik v oblasti prosazování práva, Frontex, Beccaria

⁷⁹ *Vyhlášení Programu prevence kriminality na rok 2017* [online]. [cit. 2017-02-13]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/vyhlaseni-programu-prevence-kriminality-na-rok-2017.aspx>

cílem ani tak informovat jako mít zisk. Právě z toho důvodu média často záměrně zkreslují fakta, aby danému tématu přidala na atraktivitě. Smutným faktem je, že většina veřejnosti tyto informace přejímá jako informace naprosto pravdivé, což může mít fatální následky. Zamlčování důležitých faktů, může vést k podceňování nebezpečnosti takových deliktů, a toto nedostatečné uvědomění podporuje vznik příležitostí k trestným činům. Naopak přeceňování může dojít až ke strachu z kriminality.

Z průzkumu IKSP vyplývá, jak česká veřejnost, respektive vzorek, nemá představu o četnosti sexuálních deliktů, je zásadně špatně informovaná a většina dotazovaných se domnívala, že sexuálních deliktů se stane mnohonásobně více než je reálné množství. Pravděpodobně nejde jen o neinformovanost občanů, ale o celosvětový fenomén. Většina společnosti je stále přesvědčena o tom, že míra zločinu neustále narůstá, ačkoliv zveřejňované statistiky ve většině ekonomicky vyspělých státech vypovídají o přesném opaku.⁸⁰

Obyvatelé České republiky označují kriminalitu jako silně znepokojující problém, který by měl být řešen prioritně. Současně nejsou vůbec spokojeni s tím, jak se daří kriminalitu řešit. Toto tvrzení příkládám neinformovanosti o statistikách, protože z nich jasně vyplývá, že objasněnost trestných činů meziročně nekolísá, a problém s recidivou, alespoň v případě mravnostních deliktů, není vzhledem k uplynulým letům výrazně znepokojující. (viz. Přílohy 1-3). Tato nespokojenost občanů s prací orgánů v činných trestním řízení, ale dá se přisuzovat neznalosti úkolů a činností těchto orgánů. Občané mnohdy nedokáží vyjádřit, čím se orgány zabývají, vliv na tento výsledek má i položená otázka při průzkumu. Dle názoru kriminologů provádějících průzkum, by otázky musely být zaměřeny na spokojenost s konkrétními činnostmi. Aby bylo možné relevantně vyjádřit procentuální nespokojenost s činností orgánů činných v trestním řízení. Všechna výše zmíněná tvrzení vyplývají z výzkumu Institutu pro kriminologii a sociální prevenci (IKSP). V tomto výzkumu se v části o znalostech legislativy objevilo i několik dotazů týkajících se mravnostních deliktů. Pro svoji práci uplatním výsledky u otázek postihování, poskytování a využívání sexuálních služeb za úplatu. Podle výsledků průzkumu 36% žen souhlasilo s trestáním obojího, a v tomto měřítku jsou tedy výrazně přísnější než muži. Největší roli při rozhodování, hrálo vzdělání respondentů a místo

⁸⁰ Zeman, P. a kol., *Názory a postoje občanů v oblasti trestní politiky*, Praha, 2010, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, ISBN 978-80-7338-098-2010

bydliště. Lidé z oblastí nad 100 000 obyvatel a vysokoškolsky vzdělaní by tyto služby netrestali. K úpravě sexuálních služeb se vyjadřují výše v kapitole 3.

Další otázkou bylo trestání dobrovolného styku s dítětem ve věku 14 let. Zde jsou výsledky poněkud rozporuplné, protože napříč republikou se názor na sankcionování výrazně liší. Především věková skupina do 30 let byla proti postihům, naproti tomu starší občané se ve svých názorech vyjádřili obráceně a dobrovolný styk s dítětem již ve 14 let by sankcionovali. Procentuálně nejvyšší souhlas se sankcemi projeví respondenti s Vysočiny a Zlínského kraje. Nesouhlas projevilo nejvíce respondentů z Ústeckého kraje. Všeobecně se dá říci, že nesouhlasili spíše respondenti s nižšími příjmy. Tento výzkum se týkal i otázky o přiměřenosti sankcí za trestné činy. Zde se opět projeví značné generační rozdíly. Mladším dotazovaným se zdají sankce přiměřené v několika případech až velmi vysoké, naproti tomu starším se zdají příliš mírné. Celorepublikově se respondenti shodli v padesáti sedmi procentech, že sankce jsou příliš mírné, ostatním dotazovaným, se zdají tresty dostačující, pouze ve 2 % jako příliš přísné.

V roce 2011 proběhl průzkum veřejného mínění⁸¹, který se zabýval otázkami názorů a postojů ve vztahu k sexuálním delikventům. Nejzásadnější otázkou pro českou veřejnost byla v tomto průzkumu otázka vhodnosti léčení nebo trestání delikventů. Veřejnost, jak vyplývá z výsledků, se přiklání spíše k trestání (55%), i když se objevilo poměrně vysoké procento (44%) těch, kteří zastávají kombinovanou formu léčení i trestání.⁸²

Průzkumy potvrzují, že ačkoliv mají občané zájem o trestní politiku, z informací, které se k nim dostávají, si neumí vytvořit představu o kriminalitě, což může souviset s předstíraným zájmem (nepravdivou odpovědí v průzkumu) nebo se skutečností, že dostávají nesrozumitelné, chybné nebo výrazně zkrácené údaje o kriminalitě. Toto zjištění by mělo být impulzem, pro zlepšování v podání srozumitelných a kvalitních informací veřejnosti.^{83 84}

⁸¹ IKSP_SEXKRIM2011

⁸²BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Násilná sexuální kriminalita - téma pro experty i veřejnost*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-143-1.

⁸³ Ivana Trávníčková: *Trestní politika očima občanů ČR*, Trestněprávní revue 7/2011, s. 204

⁸⁴ Šárka Blatníková, Petr Zeman: *Sexuální delikventi, stereotypy a česká veřejnost*, Trestněprávní revue 1/2015, s. 8

5. Pachatelé a oběti trestných činů

Kriminologové a sexuologové dělí pachatele sexuálních deliktů do dvou kategorií, a to na sexuálně deviantní a nedevariantní pachatele. Menší skupinu delikventů tvoří pachatelé s deviací. Za sexuální deviace jsou považovány „stavy kvalitativně změněné sexuální motivace lidí“. Pojem deviace je v současnosti nahrazován pojmem parafilie, která je podle mezinárodní klasifikace nemocí definována jako „sexuální impulz, fantazie nebo praktiky, které jsou neobvyklé, deviantní nebo bizarní“.

Jednotlivé formy sexuálních deviací dělíme podle toho, kde se nachází deviantní chování, jestli v aktivitě vykonávané, nebo v objektu. U deviací v aktivitě podle sexuologů záleží na způsobu dosažení sexuálního vzrušení a uspokojení. V těchto případech patří mezi nejčastější formy voyerismus, kdy pachatel sleduje intimní činnosti nic netušících anonymních osob, exhibicionismus, kdy vzrušení nastává při odhalování genitálu před neznámými osobami. Další z deviací je frotérství, které spočívá v tření se o cizí, neznámé osoby v tlačenicích. Deviantní chování nazývané tušérství, je o něco závažnější formou deviace frotérství, u deviantní osoby dojde ke vzrušení díky dotekům na intimních místech anonymních osob. Mezi vůbec nejnebezpečnější formy deviace v aktivitě můžeme řadit patologickou sexuální agresivitu, kdy ke vzrušení a uspokojení u pachatele dochází, pokud fyzicky překonává odpor napadené neznámé ženy a znemožnění kooperace. Agresivní sadista potřebuje pro vzrušení objekt před, během nebo nahrazením styku znehybnit proti jeho vůli, do skupiny agresivních sadistů se řadí i osoby v české společnosti nazývané jako „žiletkáři“ - sexuální uspokojení u nich vzniká rozřezáváním svrchního oděvu žen. Nejčastější známě případy jsou z městské hromadné dopravy konkrétně z metra, kde dochází k velké koncentraci lidí. Mezi tyto devianty patří i tzv. saliromani, pachatelé, kteří si našli zálibu v potřísňování soch, ale i anonymních žen, kyselinou nebo lepidlem. Deviace v aktivitě se projevuje i ve formě sadismu a masochismu, sadistovi přináší sexuální rozkoš a uspokojení v bolesti a utrpení, které působí další osobě, naproti tomu u masochistů se plyne sexuální potěšení z fantazií absolutního odevzdání se druhému, např. sputání, mučení a ponížení.⁸⁵

⁸⁵ HOLOUBKOVÁ, Jana. *Základy soudní psychiatrie a psychologie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1999. 97 s. ISBN 80-210-2066-0. str. 48-53

Mezi deviantní chování v objektu patří pedofilie, která se projevuje dlouhodobou nákloností hlavně k nedospělým jedincům, jejichž nedospělost je hlavně fyzická. V rámci pedofilie rozeznáváme hebefilii, kdy se pachatel zaměřuje pouze na dospívající dívky a efebofilii, kdy se pachatel zaměřuje naopak pouze na dospívající chlapce. Fetišismus se zaměřuje hlavně na neživé předměty, které vyvolávají pocit vzrušení ⁸⁶

Nedeviantní pachatele, tedy pachatele, kteří nepáchají trestnou činnost z důvodu poruchy, rozděluje Weiss podle jejich sexuální nezralosti a antisociální povahy. Rozdělení nelze pojímat doslovně, opět může dojít situacím, kdy pachatel splňuje obě možnosti. U sexuálně nezralého jedince se projevuje nevyhraněností vůči sexuální aktivitě a orientaci. Takový jedinec, který si velmi špatně osvojuje normy sexuálního společenského chování, je výrazně sexuálně napjatý nebo nedokáže dostatečně rozpoznat sexuální objekt, je pak schopen různých sexuálně motivovaných trestných činů. U antisociálního pachatele nemusí být jeho sexuální agrese způsobena deviací, ale pouze jeho strukturou osobnosti, v domíně hlavně potřeba okamžitého splnění potřeb bez ohledu na emoce a zaměřování pouze na svou osobu. Často u takových pachatelů bývá diagnostikována smíšená porucha osobnosti.⁸⁷

Je nutné poukázat na skutečnost, že není pravidlem, že pachatel sexuálně motivovaného trestného činu zároveň musí být deviantní nebo že takovýto pachatel má jinou psychotickou poruchu. Sexuální trestný čin (hlavně znásilnění) je mnohdy spáchán pod vlivem alkoholu nebo návykových látek ovlivňujících úsudek. Takové látky u mnohých pachatelů vyvolávají zvýšenou agresivitu a utlumují morální zábrany. Pro oběť pod vlivem návykové látky může dojít ke snížení obezřetnosti a schopnosti čelit útoku.⁸⁸

5. 1. Pachatelé znásilnění a sexuálního zneužívání

⁸⁶ WEISS, Petr. *Sexuální deviace: klasifikace, diagnostika, léčba*. Vyd. 2. Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-419-9.

⁸⁷ WEISS, P. a kol. *Sexuologie*, Praha: Grada Publishing, a.s. 2010, 744s. ISBN: 978-80-247-2492-8 s. 469 an

⁸⁸ CHMELÍK, Jan. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. 1. Praha: Portál, 2003, ISBN 80 7178-739-6. s. 23

V případě nedevariantního pachatele znásilnění většinou nebývá jednání motivováno pouze sexuální potřebou. Motivem může být potřeba ujištění vlastní moci, zlost nebo touha po pomstě nebo záměrném tráznění.⁸⁹

Pachatele znásilnění, můžeme rozdělit na jednotlivé podtypy. Prvním typem je znásilnění pachatelem, kterého oběť zná. Za příklad může sloužit znásilnění manželky. Častějším případem je nezávazná, příjemná konverzace společně s konzumací alkoholu. Když si později potenciální oběť rozmyslí své konání, pachatel se může pod vlivem alkoholu domnívat, že takzvaně „dělá, že nechce“ a dojde ke znásilnění. Druhým typem je provedení znásilnění neznámým pachatelem. Takový pachatel svou oběť buď obelstí, například požaduje pomoc s nalezením správné cesty s doprovodem, přičemž po cestě ji znásilní. Nebo oběť překvapí ve chvíli její bezbrannosti (opilost, spánek). Posledním a často nejagresivnějším jednáním pachatele je „bleskový“ útok, pachatelovým cílem je absolutní kontrola oběti.⁹⁰

Jak vyplývá z výzkumu o pachatelích sexuálního násilí provedeným ISKP, největší rozdíly v přístupu k oběti jsou patrné dle věku pachatele. Nejmladší pachatelé ve věku 15 – 17 let, ale i mladší děti, páchají sexuální trestné činy s osobami, které většinou velmi dobře znají. Velmi časté jsou zde útoky v rámci stejného pohlaví. Znalci zjistili, že tito pachatelé mají lehce podprůměrný intelekt a rozpolcenou osobnost. Jejich trestná činnost vychází hlavně se sexuální nedospělosti a neukončený mentální vývoj. Naproti mladistvým, dospělí pachatelé (18 - 45) se soustřeďují častěji na oběti naprosto neznámé. Tito pachatelé jsou mnohdy pod vlivem návykové látky a leckdy trpí poruchami sexuální preference. Způsob spáchání trestného činu se pak odvíjí od jejich sexuality a případné parafilie. Nejstarší pachatelé z tohoto výzkumu 46 let a více upřednostňují, stejně jako mladiství, oběť, kterou znají, případně s ní mají blízký vztah. Daleko častěji byla těmto pachatelům diagnostikována porucha osobnosti. U těchto pachatelů již není problém jejich mentální nedospělost, ale většinou rozvinuté poruchy osobnosti.⁹¹

⁸⁹ VÁLKOVÁ, H, KUČHTA, J. a kol., *Základy kriminologie a trestní politiky*, PRAHA, 2. vydání C. H. Beck, 2012 s. 636 ISBN 978-80-7400-429-2 s. 492

⁹⁰ VÁLKOVÁ, H, KUČHTA, J. a kol., *Základy kriminologie a trestní politiky*, PRAHA, 2. vydání C. H. Beck, 2012 s. 636 ISBN 978-80-7400-429-2 s. 491-493

⁹¹ BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Znásilnění v ČR - trestné činy a odsouzení pachatelé*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-153-0.

Pachatele sexuálního zneužívání můžeme stejně dělit na deviantní a nedevidantní, obecně se dá říct, že deviantní pachatelé (pedofilové) tvoří jen malou část (asi 1/3) z celkového počtu zneužívání dětí. Nejčastěji mají pachatelé pouze některou z poruch osobnosti, jsou silně introvertní a sexuálně nezralí s nízkým sebevědomím.⁹²

V minulosti bylo provedeno mnoho zahraničních studií, ze kterých vyplynula následující typologie pachatelů sexuálního zneužívání. Jako první fixovaný pachatel, také se dá říct „pravý pedofil“, pro tohoto pachatele jsou děti jediným sexuálním podnětem. Takový pachatel má velmi blízko k dětem, ale nesnaží se narušovat jejich intimitu pomocí násilí. S dětmi si dobře rozumí, je oslněn jejich hravostí, bezstarostností a upřímností, často si vybírá a takové povolání, kde je možné s nimi trávit velké množství času. Druhým typem je regresivní pachatel, u něho je kontakt s dětmi jakýmsi nahrazováním nedostatku příležitostí ke kontaktu s dospělými. Může se k takovému chování uchýlovat po prožití negativních sexuálních zážitků, které mu naruší psychosexuální vývoj osobnosti. Třetím a pravděpodobně nejagresivnějším typem je sadistický pachatel. Takový jedinec, se vyznačuje hlavně nevyrovnanou osobnostní strukturou, jeho zvláštní chování se projevuje již v dětství a může přerůst až v asociální chování. U takového pachatele dochází k uspokojení pomocí působení utrpení a bolesti jiným osobám. Posledním typem je vykořisťovatelský pachatel. Takový pachatel je díky svému nedostatečnému mentálnímu vývoji nazýván primitivním. Jelikož mu jeho osobnost neumožňuje uvažovat na vyšších hodnotami, jeho chování zpravidla směřuje k okamžitému uspokojování potřeb. Po provedení netrpí výčitkami svědomí a velmi často se na dětech dopouští fyzického násilí.⁹³

Ze statistické ročenky Ministerstva spravedlnosti za rok 2014 je patrné, že nejčastějšími pachateli sexuálního zneužívání byli osoby ve věku od 15 do 24 let. (viz. Příloha 4, Graf B). Pro pachatele znásilnění je typičtější vyšší věk, nejčastějšími pachateli jsou osoby ve věku 30 až 49 let. Tato statistika se však týká pouze počtu obžalovaných osob za tyto trestné činy. Všeobecně u mravnostních deliktů je problém v obrovskou latencí (skrytostí) kriminality. Přesto však alespoň u těch ohlášených a vyšetřovaných trestných činů je poměrně vysoká objasněnost, u pohlavního zneužívání až 76%.

⁹² BLATNÍKOVÁ, Šárka. *Pachatelé komerčního sexuálního zneužívání dětí*, Praha 2009, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, ISBN 978-80-7338-091-5 str. 34

⁹³ Tamtéž.

5. 2. Oběť trestného činu

Za oběť trestného činu se podle zákona o obětech považuje každá fyzická osoba, které byla nebo mohla být způsobena nějaká újma. Pro oběti deliktů proti důstojnosti v sexuální oblasti zákon o obětech používá specifitější označení, tím je zvláště zranitelná oběť, takovou obětí jsou ale i děti, osoby s hendikepem a oběti obchodování s lidmi. Takový název mají proto, že se buď jedná o delikt, který může velmi zásadní vliv na jejich psychický vývoj nebo jde o oběť, která je sama zranitelná takovým způsobem, že každý byt' sebemenší zásah do života, ji může negativně ovlivnit.

Vědní obor, který se zabývá obětí a jejími „*biosociálními a psychologickými charakteristikami, procesy viktimizace, vztahy mezi obětí a pachatelem, rolí oběti v průběhu vyšetřování a soudního projednávání trestného činu, pomocí oběti a prevencí viktimizace*“⁹⁴ je viktimologie.

Pomocí viktimologických výzkumů můžeme sledovat nejen stav kriminality, ale i odhalit nejčastější ohrožené skupiny konkrétním druhem trestné činnosti a následně je řešit pomocí prevence. Také přispívá ke zlepšení postavení obětí.

U sexuálně motivovaných trestných činů dochází k velké latenci. Tento problém se bezpochyby vztahuje k choulostivosti celé věci, ale i k dalším faktorům, jako je strach z oznámení v případě, že oběť pachatele zná a je jí vyhrožováno. Velkým problémem a dalším faktorem pro neoznámení je sekundární viktimizace. Tento pojem znamená újmu, která je oběti způsobena s časovým odstupem od události. Taková újma je zpravidla způsobena reakcemi okolí oběti, ale mohou ji způsobit i orgány činné v trestním řízení například nevhodným vedením výslechu. Oběť pak neoznámí trestný čin z obavy reakce okolí a ve snaze na něj co nejrychleji zapomenout a nebýt vystavena výslechům a psychicky náročnému vyšetřování.⁹⁵ Viktimizace všeobecně je nevyhnutelný proces u všech obětí, hlavně u viktimizace primární která vzniká přímo po činu. Konkrétně u

⁹⁴ VÁLKOVÁ, H, KUČHTA, J. a kol., *Základy kriminologie a trestní politiky*, PRAHA, 2. vydání C. H. Beck, 2012 s. 636 ISBN 978-80-7400-429-2 str. 171

⁹⁵ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004, 583 s. ISBN 80-7179-878-9. str. 67

sexuálního zneužívání dětí dochází podle Weisse k ovlivnění celého následného života. Nejde pouze o ovlivnění partnerského života, ale celkově přístupu k němu, dívky i chlapci začínají dříve se sexuálním životem i se sebeuspokojováním než nezneužívané děti. Velké množství zneužívaných žen se později stává prostitutkami, alkoholičkami nebo drogově závislými, v několika případech se i pokoušejí o sebevraždu. U mužů se zase častěji vyskytovaly homosexuální vztahy a větší množství sexuálních partnerů, nicméně i přesto se dříve žení, ale za život uzavrou manželství několik. Naproti tomu zneužívané ženy jsou více nespokojené se svým sexuálním životem, častou mají mimomanželské sexuální vztahy a většinou trpí nějakou sexuální poruchou.⁹⁶

Z výzkumů IKSP vyplývá, že oběťmi mravnostních deliktů jsou ve velké většině ženy. Je též patrné, že pokud je obětí muž, pohybuje se jeho věk do 18 let. Všeobecně se nedá určit přesné věkové rozmezí, mravnostní delikty jsou páčány na všech věkových kategoriích, nicméně nejčastěji jsou oběťmi osoby ve věku od 13 do 24 let. Sledováno bylo i chování oběti přímo před činem. Z výsledků výzkumu vyplynulo, že nejčastěji byla oběť bezprostředně před činem u sebe doma, následováno návratem z baru. Zajímavé je, že stopování, které se považuje za velmi rizikové, vyšlo statisticky nejpriznivěji (pouze 5 ze 796 násilných deliktů).⁹⁷

Ve společnosti panuje velké množství názorů, které jsou naštěstí i pomocí výzkumů již vyvráceny. Ovšem přesvědčit veřejnost o změně těchto stereotypů je bezpochyby během na dlouhou trať. Mezi nejčastější mýtus patří tvrzení, že oběť si za útok pachatele může sama svým jednáním. Nepochybně může lehce podnítit pachatelovu touhu například přílišnou vyzývavostí, nicméně znásilňovány jsou ženy bez ohledu na to, jak vyzývavě se chovaly, a proto omlouvat tím pachatelovo jednání není možné.

5. 2. 1. Pomoc obětem trestných činů

V České republice poskytuje pomoc obětem nejen stát, ale i několik neziskových organizací ve spolupráci s ministerstvy a mezinárodními organizacemi. Právě

⁹⁶ WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání dětí: Viktimologické aspekty sexuálního zneužití*. Praha: Grada, 2005. Psyché (Grada). ISBN 80-247-0929-5. str. 26-29

⁹⁷ BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Znásilnění v ČR - trestné činy a odsouzení pachatelé*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-153-0. str. 131-147

neziskovým organizacím se chci v této kapitole věnovat. Takové organizace mají velkou výhodu především v nezávislosti na státu, nejen finančně ale i organizačně. Jejich předností je neformální jednání, kontaktovat takovou organizaci je pro oběť jednodušší a přijatelnější než rovnou hlásit policii. Navíc nezisková organizace má dostatek prostoru se věnovat každému zvlášť bez ohledu na to, jak velkou péči potřebuje. Neziskové organizace poskytují různé služby od sdělování informací, lékařských ošetření, zajištění azylu, pomoci psychologa nebo právního poradenství. Neméně důležitá je i osvětová činnost, například ve spolupráci se ministerstvy pořádají besedy se studenty v rámci prevence trestné činnosti.

Protože neziskových organizací věnujících se pomoci obětem trestných činů je poměrně velké množství, buď mají všeobecné zaměření, nebo se specializují na konkrétní oběti. Stručně se zaměřuji pouze na charakteristiku nejznámějších organizací a těch, které se přímo specializují na pomoc obětem sexuálních deliktů.

Pravděpodobně nejznámější neziskovou organizací pro pomoc obětem trestných činů je Bílý kruh bezpečí. Toto občanské sdružení bylo založeno v roce 1991, v současnosti má několik poboček po celé České republice. Centrála sdružení sídlí v Praze. Jedná se o sdružení, které poskytuje komplexní péči a poradenství, která je poskytována pracovníky s odbornými znalostmi. Bílý kruh bezpečí se snaží rozvíjet spolupráci s policií, v roce 2010 dokonce uzavřeli dohodu o poskytování pomoci obětem zvlášť závažných trestných činů.⁹⁸

Jednou ze specializovaných organizací je La Strada, jejím hlavním posláním je prevence vykořisťování a obchodu s lidmi. Spolu s ministerstvem vnitra spustila i preventivní projekt proti obchodování s lidmi, o kterém se zmiňuji výše v kapitole 4. Tato organizace byla založena v roce 1995, postupně došlo k rozšíření na mezinárodní sdružení La Strada Internacional. V současnosti působí v osmi zemích Evropy. Spolupracuje s dalšími partnerskými organizacemi po celém světě, hlavně v rámci boje proti obchodování s lidmi. *„La Strada poskytuje cílové skupině sociální služby, věnuje se prevenci a vzdělávání a advokátními a lobby aktivitami usiluje o systémové či legislativní*

⁹⁸ <https://www.bkb.cz/>

změny s cílem předcházet obchodování s lidmi a vykořisťování a chránit práva a zájmy cílové skupiny.“⁹⁹

Další úzce zaměřenou neziskovou organizací je Persefona z. s., úzce proto, že se zaměřuje hlavně na pomoc obětem domácího násilí, sexuálního zneužívání a znásilnění osob nad 18 let z jihomoravského kraje. Poskytují nejen terapeutickou pomoc a poradenství, ale i sociální a právní pomoc. Pořádají i vzdělávací kurzy nejčastěji o právních problematikách, jako například kurz o oznamovací povinnosti, která vyplývá z trestního zákoníku. Dalších z jejich činností jsou i výzkumy, posledním takovým byl výzkum o sexuálním násilí v České republice.¹⁰⁰

Nejspecifičtější zaměření má organizace Rozkoš bez rizika. Tento spolek se zaměřuje hlavně na ženy pracující v sexbyznysu, nicméně se částečně dotýká i ostatní populace. Hlavním cílem tohoto spolku, je zmenšit rizika, která plynou z poskytování placených sexuálních služeb a snaha o vzdělávání žen pracujících v sexuálních službách. Velkou snahu vyvíjí na poli prosazování práv sexuálních pracovníků. Mezi standartní služby patří zdravotní, právní a sociální pomoc, ale realizují se i v dalších aktivitách. Například množství přednášek a poměrně široká publikační činnost. Asi nejkontroverznějším projektem tohoto spolku je Sexuální asistence. Tento projekt, který spočívá v poskytování služeb sexuálních asistentek osobám s hendikepem, vyvolal množství otázek. Spekulace se vedli hlavně na poli právním, kdy by se na první pohled mohlo zdát, že tato asistence naplňuje skutkovou podstatu kuplířství, po bližším zkoumání toho projektu nelze pochybovat o jeho důsledném promyšlení, alespoň pokud jde o právní ošetření věci. Projekt byl schválen i ministerstvem vnitra.¹⁰¹

⁹⁹ <http://www.strada.cz/cz/o-nas>

¹⁰⁰ <http://www.persefona.cz/>

¹⁰¹ <http://rozkosbezrizika.cz/>

Závěr

Cílem této práce bylo podat co nejaktuálnější pohled na mravnostní delikty, jejich pachatele a oběti, tak aby byl uchopitelný hlavně pro laickou veřejnost. Ačkoliv mravnostní delikty, co se legislativního vývoje týká, v poslední době neprošly velkými změnami, je na místě na ně neustále upozorňovat, právě kvůli jejich závažnosti.

V prvních kapitolách se zabývám aktuální úpravou deliktů, jejich zněním a vysvětlením skutkových podstat, pro pochopení, co vlastně znamená který delikt, je tato část velmi zásadní. Část srovnání se zahraniční právní úpravou byla i pro mne zajímavým pohledem, hlavně z pohledu prostituce. Ta v našem právním řádě nemá svou úpravu, proto bylo zkoumání této problematiky pro mne osobně přínosem.

Kriminologická část tvoří hlavně vysvětlení pojmů prevence a aktuální exkurz do výzkumů veřejného mínění, ráda bych zmínila, že prevence mravnostních deliktů je sice v České republice zpracována poměrně široce, ovšem zdá se, že hlavně po stránce teoretické. Preventivní programy by měly být pro širokou veřejnost dostupné, aby byly doopravdy funkční, měly by být šířeny pomocí nových médií. Letákové kampaně dle mého názoru nemají takový dosah jako například prostřednictvím internetu.

Velkým překvapením pro mne byly výsledky veřejného mínění. Neinformovanost občanů o stavu kriminality v České republice je alarmující, toto příkládám snaze médií všechny kauzy zkreslovat. Občan, který se o konkrétní problematiku nezajímá, je zahrnován nekvalitními a hlavně nepravdivými informacemi.

Během studia literatury pro tuto práci jsem zjistila, jak málo se čeští autoři věnují problematice mravnostních deliktů. Pouze z hlediska výzkumů Institut pro kriminologii a sociální prevenci odvádí velmi kvalitní práci. Je pravdou, že v dostupné literatuře se objevují tytéž názory a stejné odkazy na publikace českých autorů. Problém není ani tak nedostatek literatury jako její aktuálnost, většina publikací, které se důkladněji věnují mravnostním deliktům, využívá odkazy téměř 20 let staré. V literatuře lze jen velmi málo nalézt i jiné trestné činy než je znásilnění a pohlavní zneužívání, ačkoliv jistě nelze říct, že by ostatní byly zanedbatelné.

Pokud mám hodnotit právní stav úpravy mravnostní deliktů, zákonodárci by měli nahlédnout do jiných evropských zemí hlavně kvůli přesnosti vyjádření skutkových podstat trestných činů, nikoli však co se týče trestních sazeb a možností ukládání trestů. Zajímavé bude sledovat, jak si zákonodárci poradí s očekávaným návrhem zákona o prostituci, zda bude vůbec projednán nebo znovu odložen.

Mravnostní delikty jsou tématem velmi poutavým, a troufám si tvrdit, že by zasloužili podrobnější ucelené zpracování i proto, že zasahují do velkého množství oborů než je právo.

Resume

This thesis is focusing to the moral offences. The aim of this work was to give the most current view of the moral offenses, the offender and the victim, so that the grip especially for the general public. Although offenses against morality what concerns legislative developments recently undergone major changes are in place to warn them.

The first chapters deal with the current offenses modifying their wording and explanation of the facts of the case, to understand what it means that offense is the very crucial part. Part of comparison with foreign legislation was for me an interesting sight, especially from the perspective of prostitution. That our legal system has its own arrangements, so it was examining this issue for me personally benefit.

Criminological part consists mainly explain the concepts of prevention and current excursion into the polls, I would like to mention that prevention of sexually motivated offenses, although the Czech Republic handled fairly widely, but it seems especially from the theoretical. Prevention programs should be available to the general public, to be truly functional, it should be disseminated via new media. Leafleting campaigns in my opinion do not reach such as the Internet. The big surprise for me were the results of public opinion. Lack of awareness of citizens about the state of crime in the Czech Republic is alarming, this attempt to attach the media to distort all cases. Citizen who cares about the specific issues, is comprised mainly poor quality and false information.

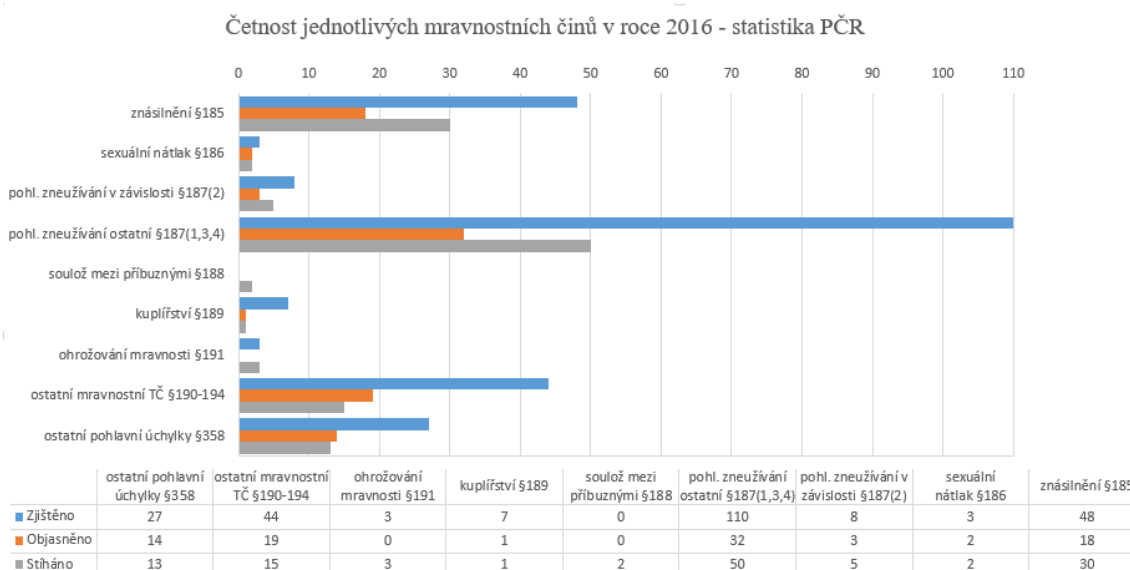
While studying literature for this work I realized how little Czech authors deal with the issue of moral offenses. Only in terms of research, the Institute for Criminology and Social Prevention doing a very good job. It is true that in literature appear the same views and the same references to publications Czech authors. The problem is not the lack of literature as its actuality, most publications that are thoroughly engaged in vice offenses, uses references almost 20 years old. In literature you can find very little other than the crimes of rape and sexual abuse, although certainly can not say that the others were negligible.

If I evaluate the status of legal regulation of moral crimes, legislators should look into other European countries, mainly due to the accuracy of the statement of offenses, but not in terms of penalties and sentencing options. It will be interesting to see how policymakers cope with the expected draft law on prostitution that will not be discussed again or postponed.

Moral offenses are the subject of very engaging, and I dare say that they deserve more comprehensive treatment and because they interfere with the large amount of specialization than the law.

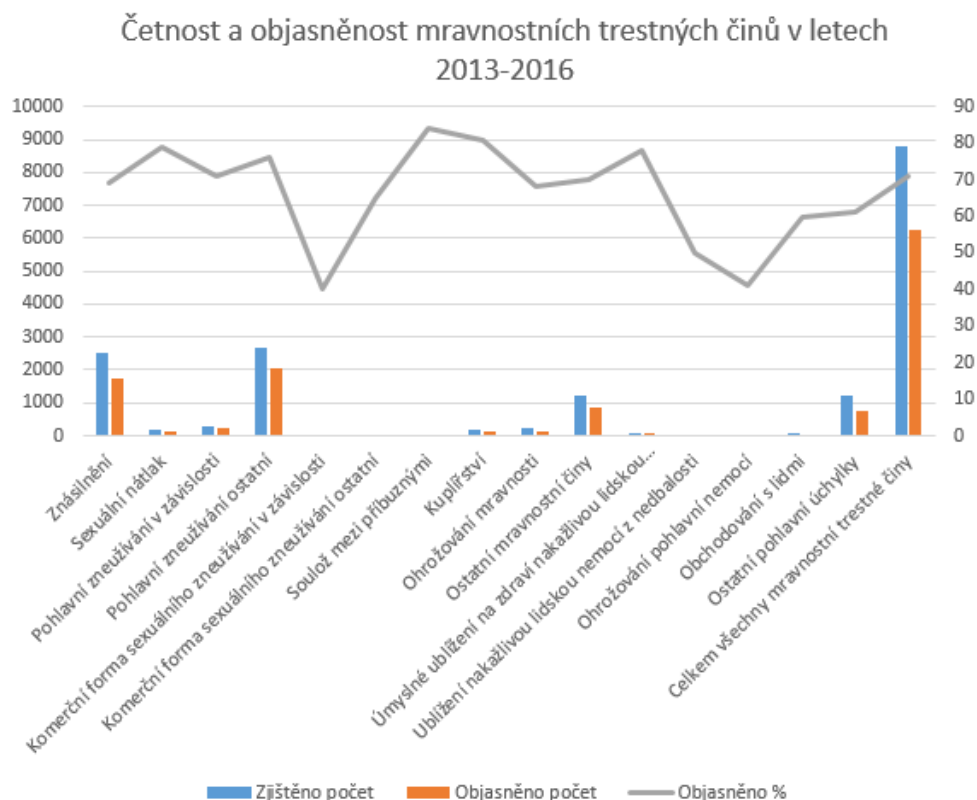
Přílohy

Příloha č. 1. Četnost jednotlivých mravnostních činů v roce 2016

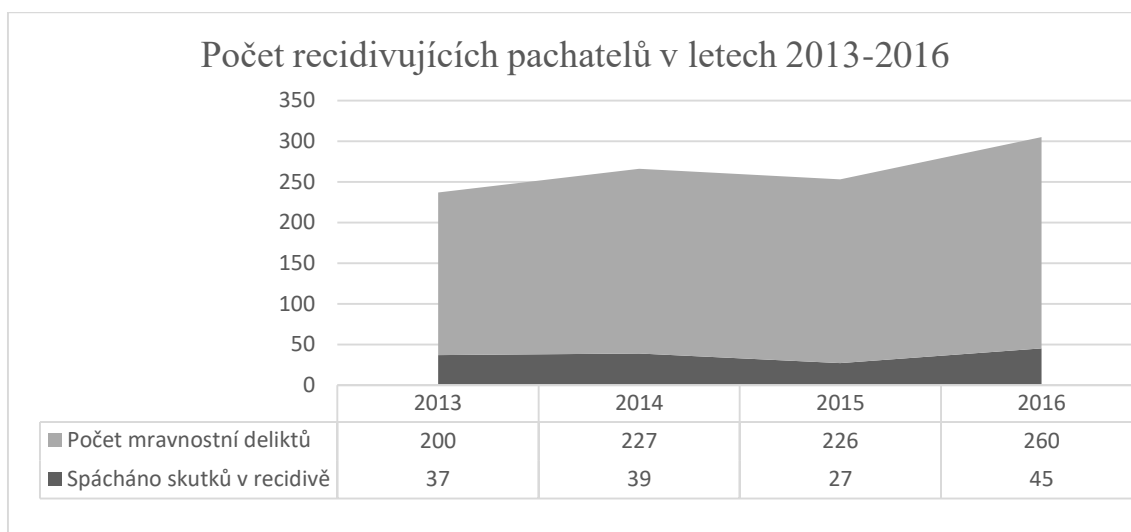
Zdroj: statistika Policie ČR pro rok 2016, vlastní zpracování

Příloha č. 2 Četnost a objasněnost mravnostních činů za léta 2013-16 v souhrnu

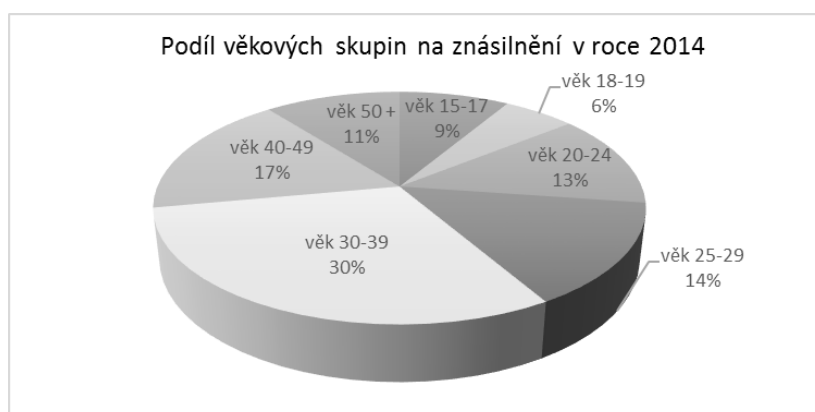
Zdroj: Statistické údaje Policie ČR a projektu Mapy kriminality, vlastní zpracování

Příloha č. 3 Recidiva pachatelů mravnostních deliktů v letech 2013-2016

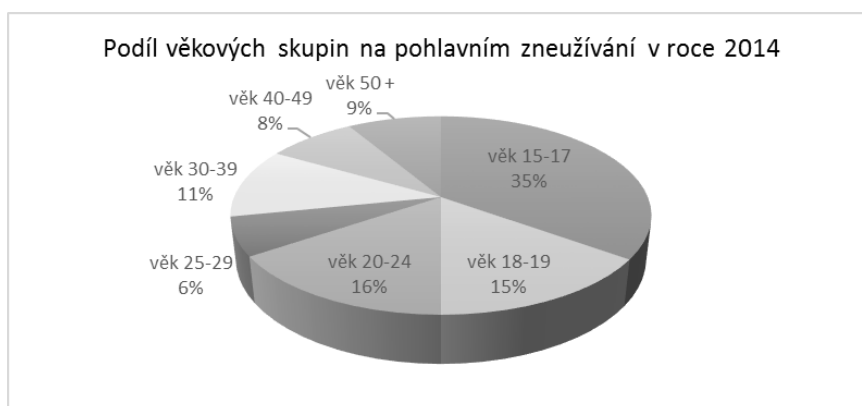

Zdroj: vlastní zpracování, údaje ze statistik PČR v letech 2013-2016

Příloha č. 4: Graf A. Procentuální podíl věkových skupin spáchání znásilnění a pohlavním zneužití v roce 2014

Příloha č. 4 Graf B

Zdroj: Statistická ročenka kriminality 2014 – Ministerstvo Spravedlnosti, vlastní zpracování

Seznam zdrojů

Literatura

BLATNÍKOVÁ, Šárka. *Pachatelé komerčního sexuálního zneužívání dětí*, Praha 2009, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, ISBN 978-80-7338-091-5

BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Znásilnění v ČR - trestné činy a odsouzení pachatelé*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-153-0.

DRAŠTÍK, A.; HASCH, K.; KUČERA, P.; RIZMAN, S. *Přehled judikatury. Trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti II*. Praha: ASPI, a.s., 2009. s. 260-261.

FENYK, Jaroslav. *Trestní zákoník a trestní řád: průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou*. Praha: Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-802-4.

GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-807-4786-143.

HAVELKOVÁ, Barbara, BELLAK-HANČILOVÁ, Blanka, ed. *Co s prostitucí?: veřejné politiky a práva osob v prostituci*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2014. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-149-7.

HOLOUBKOVÁ, Jana. *Základy soudní psychiatrie a psychologie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1999. 97 s. ISBN 80-210-2066-0.

CHMELÍK, Jan. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. 1. Praha: Portál, 2003, ISBN 80 7178-739-6.

JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. s. 551.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-120-5.

KUBCOVÁ, Šárka. 16. celostátní kongres k sexuální výchově v České republice, Pardubice: *Švédsko a prostituce*. Sborník referátů. V Praze: Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu, 2008. ISBN 978-80-86559-99-5.

KUCHTA, J. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 92.

MALÝ, K. *Trestní právo v Čechách v 15. - 16. století*. Praha: Univerzita Karlova, 1979, s. 244

MAY, T., HAROCOPOS, A., HOUGH, M., *For love or money: pimps and the management of sex work*, London, Crown Copyright 2000, ISBN 1-84082-544-8

MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004, 583 s. ISBN 80-7179-878-9.

NOVOTNÝ, O., VOKOUN, R. a kol. *Trestní právo hmotné II. Zvláštní část*. Praha: ASPI, 2007, s. 275

NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha: ASPI Publishing, 2004. 452s. ISBN 80-7357-026-2

SCHEINOST, M. et al. *Kriminalita očima kriminologů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. 238s. ISBN 978-80-7338-096-0

SCHEINTHAUEROVÁ Lenka, 23. Celostátní kongres v sexuální výchově v české republice, Pardubice: *Primární prevence sexuálního zneužívání dětí na základních školách*. Sborník referátů, V Praze: Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu, 2015, ISBN 978-80-905569-2-1.

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář 2012*. Praha: H. CH. BECK, 2012, 3614 s.
ISBN 978-80-7400-428-5

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné. 7.*, přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014.
ISBN 978-80-7478-616-7.

TÄUBNER V., *Nejstřeženější tajemství – sexuální zneužívání dětí.*, 1.vyd. Praha:
TRIZONIA spol. s r.o., 1996, 80-85573-72-5 s. 67

UZEL, Radim. *Pornografie: aneb provokující nahota*. 1. Praha: Ikar, 2004.
ISBN 80-249-0351-2.

VÁLKOVÁ, H, KUČHTA, J. a kol., *Základy kriminologie a trestní politiky*, PRAHA, 2.
vydání C. H. Beck, 2012 s. 636 ISBN 978-80-7400-429-2

WEISS, P. a kol. *Sexuologie*, Praha: Grada Publishing, a.s. 2010, s.744,
ISBN: 978-80-247-2492-8

WEISS, Petr. *Sexuální deviace: klasifikace, diagnostika, léčba*. Vyd. 2. Portál, 2008.
ISBN 978-80-7367-419-9.

WEISS, Petr a kol. *Sexuální zneužívání - pachatelé a oběti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2000.
212 s. Psyché. ISBN 80-7169-795-8.

WEISS, Petr. *Sexuální zneužívání dětí: Viktimologické aspekty sexuálního zneužití*.
Praha: Grada, 2005. Psyché (Grada). ISBN 80-247-0929-5.

ZEMAN, P. a kol., *Názory a postoje občanů v oblasti trestní politiky*, Praha, ISBN 978-
80-7338-098-4 Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010

Periodika

BLATNÍKOVÁ, Š. *Pachatelé komerčního sexuálního zneužívání dětí v ČR - informace
z výzkumu*. Trestněprávní revue 11/2010, str. 335-361. Praha: C. H. Beck, ISSN 1213-
5313

BLATNÍKOVÁ, Š. - ZEMAN P., *Registrace sexuálních delikventů – nástroj k ochraně společnosti nebo slepá ulička?* Trestní právo 2/2015, str. 4-13. Praha, Wolters Kluwer, ISSN 1211-2860

BLATNÍKOVÁ, Š., ZEMAN, P., *Sexuální delikventi, stereotypy a česká veřejnost*, Trestněprávní revue 1/2015, s. 8, Praha C. H. Beck ISSN 1213-5313

GŘIVNA, T., *Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém trestním zákoníku*. Bulletin advokacie [online]. 2009, č. 10. Dostupné z: <http://pravo.wz.cz/tre/data/trest_grivna.pdf>.

TOMÁŠEK, J., *Kriminalita a česká veřejnost*. Kriminalistika 4/2011, str. 273-282. Praha: MVČR, ISSN 1210-9150

TRÁVNÍČKOVÁ, I., *Trestní politika očima občanů ČR*. Trestněprávní revue 7/2011, str. 204-209. Praha: C. H. Beck, ISSN 1213-5313

ZEMAN, P., a kol., *Kriminalita a trestní justice a veřejné mínění*, Trestněprávní revue 3/2011, s. 79, Praha C. H. Beck ISSN 1213-5313

Internetové zdroje

Mapa kriminality <http://www.mapakriminality.cz>

Policie ČR <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2016.aspx>

Ministerstvo vnitra <http://www.mvcr.cz/>

Obor prevence kriminality Ministerstva vnitra <http://www.prevencekriminality.cz/>

World association for sexual health. Dostupné z: www.worldsexology.org

ČT24 Za nechráněný sex s prostitutkou v Německu nově pokuta 1,35 milionu korun.
Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1839779-za-nechraneny-sex-s-prostitutkou-v-nemecku-nove-pokuta-135-milionu-korun>

Deklarace práv sexuálních pracovníků v Evropě Dostupné z:
<http://rozkosbezrizika.cz/ke-stazeni>

Bílý kruh bezpečí <https://www.bkb.cz>

Rozkoš bez rizika <http://rozkosbezrizika.cz>

Persefona <http://www.persefona.cz>

La Strada <http://www.strada.cz>

Právní předpisy

Zákon č. 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod

Zákon č. 140/1961 Sb. Trestní zákoník, (ve znění účinném po 1.1. 1962)

Zákon č. 140/1961 Sb. (ve znění účinném po 1.9. 2006),

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů,

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů,

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim,

Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství.

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 455/1991 Sb. o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů

Španělský trestní zákoník

Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal

Německý trestní zákoník – Reichsstrafgesetzbuch Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich Dostupné znění z: <https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/index.html>

Francouzský trestní zákoník – Code penal Dostupné z:
<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/30>

Judikatura

R 97/1955

Rozhodnutí Nejvyššího soudu, spis. zn. 11 Tz 17/77

Nejvyšší soud Slovenské socialistické republiky, spis. zn. 2 To 22/84, [R 28/1985 tr.]

Krajský soud v Českých Budějovicích, spis. zn. TO 518/1994

Rozhodnutí Nejvyššího soudu, R 35/2005

Rozhodnutí Ústavního soudu, spis. zn. Pl. ÚS 69/04

Rozhodnutí Nejvyššího soudu spis. zn. TR 62/2010-T 1254

Rozsudek Vrchního soudu v Praze, spis. zn. 2 To 12/2013)